

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра обліку і оподаткування

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему:

**“Облік, контроль та аналіз кредиторської заборгованості
бюджетної установи”**

Виконала: студентка 2 курсу, групи ОО(з)-2М

Спеціальності 071 “Облік і оподаткування”

Кубай Анжеліка Юріївна

Керівник: д.е.н, доц. Василюк М.М.

Рецензент: к.е.н., доц. Мигович Т.М.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Факультет економічний
Кафедра обліку і оподаткування
Освітній рівень магістр
Спеціальність 071 “облік і оподаткування”

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

(підпис)

Баланюк І.Ф.

“ ” _____ 2021 р.

**ЗАВДАННЯ
НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Кубай Анжеліці Юріївні

1. Тема роботи “Облік, контроль та аналіз кредиторської заборгованості бюджетної установи”
керівник роботи Василюк Марія Михайлівна д.е.н, доцент кафедри обліку і оподаткування
2. Строк подання студентом роботи 02.11.2021 р.
3. Вихідні дані до роботи, дослідження буде проводитися на прикладі Головного управління Державної казначейської служби України в Івано – Франківській області.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
 - ознайомитися із загальними поняттями зобов’язання та кредиторська заборгованість в бюджетних установах;

- розкрити умови виникнення зобов'язань та причини утворення кредиторської заборгованості;
- висвітлити основні критерії класифікації кредиторської заборгованості в бюджетній сфері;
- надати загальну організаційно-економічну характеристику бюджетної установи та описати організацію обліку розрахунків;
- вивчити аналіз стану кредиторської заборгованості та її вплив на фінансові активи бюджетної установи;
- розкрити поняття нецільового використання бюджетних коштів і відповідальності за порушення бюджетного законодавства;
- визначити напрями удосконалення стану розрахунків в бюджетній установі.

5. Перелік графічного матеріалу:

1. Тлумачення поняття “кредиторська заборгованість” сучасними науковцями;
2. Тлумачення поняття оцінки різними джерелами;
3. Кореспонденція рахунків при здійсненні найбільш поширених операцій з нарахування заробітної плати, проведення відрахувань та виплати;
4. Кореспонденція рахунків при здійсненні найбільш поширених операцій з обліку розрахунків з підзвітними особами;
5. Кореспонденція рахунків при здійсненні найбільш поширених операцій з обліку окремих господарських операцій щодо придбання товарів, отримання послуг;
6. Переваги та недоліки автоматизації облікового процесу в бюджетних установах;
7. Методика розрахунку показників згідно з балансом за ф. 1-дс;
8. Оцінка стану кредиторської заборгованості Головного управління Казначейства в Івано-Франківській області за 2018-2020 роки за

показниками форми фінансової звітності № 1-дс “Баланс”;

9. Оцінка стану кредиторської заборгованості Головного управління Казначейства в Івано-Франківській області за 2018-2020 роки за показниками форм бюджетної звітності;

10. Аналіз виконання кошторису Головним управлінням Казначейства в Івано-Франківській області за 2018-2020 роки;

11. Інформація щодо кількості попереджень про неналежне виконання бюджетного законодавства розпорядниками/одержувачами коштів державного бюджету при взятті/реєстрації зобов'язань, фінансових зобов'язань та при поданні платіжних доручень, складених територіальними органами Казначейства в Івано-Франківській області за 2018 – 2020 роки;

12. Інформація щодо кількості попереджень про неналежне виконання бюджетного законодавства розпорядниками/одержувачами коштів місцевих бюджетів при взятті/реєстрації зобов'язань, фінансових зобов'язань та при поданні платіжних доручень, складених територіальними органами Казначейства в Івано-Франківській області за 2018 – 2020 роки;

6. Консультанти розділів роботи

13.

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ І	Василюк М.М. доцент кафедри обліку і оподаткування		
Розділ ІІ	Василюк М.М. доцент кафедри обліку і оподаткування		
Розділ ІІІ	Василюк М.М. доцент кафедри обліку і оподаткування		

7. Дата видачі завдання 15.10.2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Розділ 1. Теоретичні засади обліку, контролю та аналізу кредиторської заборгованості бюджетної установи	17.03.2021 р.	<i>Виконано</i>
2	Розділ 2. Організація і методика обліку кредиторської заборгованості бюджетної установи на прикладі Головного управління Державної казначейської служби України в Івано – Франківській області	28.05.2021 р.	<i>Виконано</i>
3	Розділ 3. Аналіз і контроль кредиторської заборгованості бюджетної установи	15.10.2021 р.	<i>Виконано</i>

Студент _____
(підпис)

Кубай А.Ю.

Керівник роботи _____
(підпис)

Василюк М.М.

ВІДГУК

на дипломну роботу

студентки Кубай Анжеліки Юріївни

на тему “Облік, контроль та аналіз кредиторської заборгованості бюджетної установи”

Актуальність теми. В умовах недостатнього надходження коштів від держави або з місцевих бюджетів у вигляді фінансування, високий показник кредиторської заборгованості бюджетних установ наочно відображає нестабільність економіки країни. Адже, інформація про виконання того чи іншого бюджету формується власне з показників діяльності бюджетних установ. І вагомим показником, який визначає дефіцит виконання бюджету є наявні обсяги кредиторської заборгованості.

Якість проведеного аналізу. Автором висвітлено теоретичні засади обліку, контролю та аналізу кредиторської заборгованості. Розкрито методику первинного, синтетичного та аналітичного обліку кредиторської заборгованості. Проведено аналіз стану кредиторської заборгованості, проаналізовано своєчасність погашення кредиторської заборгованості та надано напрями удосконалення стану розрахунків в бюджетній установі.

Загальний висновок і оцінка дипломної роботи. Дипломна робота Кубай Анжеліки Юріївни на тему “Облік, контроль та аналіз кредиторської заборгованості бюджетної установи” (на прикладі Головного управління Державної казначейської служби України в Івано-Франківській області) є завершеним, самостійно проведеним науковим дослідженням, за змістом та оформленням відповідає вимогам МОН України, а її автор заслуговує на присвоєння кваліфікації економіста за освітнім рівнем “магістр” за спеціальністю “Облік і оподаткування” та допускається до захисту з оцінкою “відмінно”.

Науковий керівник
к.е.н, доцент кафедри обліку і аудиту

Василюк М.М.

РЕЦЕНЗІЯ

на дипломну роботу

студентки Кубай Анжеліки Юріївни

на тему “Облік, контроль та аналіз кредиторської заборгованості бюджетної установи”

Актуальність теми. В умовах нестабільності та обмеженості фінансових ресурсів, якими характеризується сучасний стан економіки країни, односторонності бюджетного фінансування та його орієнтації на процес споживання, адже, кошти з бюджету у багатьох випадках в повному обсязі виділяються лише на оплату захищених видатків бюджету, заборгованість є суттєвим показником, який впливає на фінансовий стан учасників розрахунків та результати їх діяльності.

Якість проведеного аналізу проблеми. У даній дипломній роботі висвітлено теоретичні засади обліку, контролю та аналізу кредиторської заборгованості бюджетної установи, проаналізовано ведення первинного, синтетичного та аналітичного обліку кредиторської заборгованості в бюджетній установі, розкрито проблематику бюджетного фінансування в Україні та його вплив на стан розрахунків у бюджетній установі.

Практична цінність висновків і рекомендацій. На прикладі аналізу фінансової діяльності Головного управління Казначейства доведено, що економічний аналіз є дієвим способом виявлення позитивних та негативних тенденцій в розвитку бюджетних установ, а отже, дає змогу оперативно приймати управлінські рішення, направлені на покращення їх фінансованого стану, а кредиторська заборгованість виступає важливим об'єктом контролю та управління в системі бухгалтерського та управлінського обліку. Постійний контроль за станом кредиторської заборгованості при виконанні взятих зобов'язань, недопущення утворення простроченої сприятимуть створенню репутації надійного та відповідального клієнта серед госпрозрахункових організацій.

Загальний висновок і оцінка дипломної роботи. Випускна робота Кубай А.Ю. на тему “Облік, контроль та аналіз кредиторської заборгованості бюджетної установи” відповідає встановленим вимогам, які ставляться до такого виду наукових робіт, допускається до захисту з оцінкою “відмінно”.

Рецензент

Кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів

Мигович Т.М.

РЕФЕРАТ

Дипломна робота містить 103 сторінок, 12 таблиць, 6 рисунків, 6 додатків, список літератури з 35 найменувань.

Облік, контроль та аналіз кредиторської заборгованості бюджетної установи

Предметом дослідження сукупність теоретичних і практичних аспектів процесу взяття бюджетною установою зобов'язань, як передумови кредиторської заборгованості, Головним управлінням Державної казначейської служби України в Івано-Франківській області.

Об'єктом дослідження виступає процес здійснення бюджетною установою розрахунків одним з елементів яких є кредиторська заборгованість на прикладі Головного управління Державної казначейської служби України в Івано-Франківській області.

Мета дипломної роботи полягає у дослідженні наявних підходів до теоретичних засад і чинної практики ведення обліку, здійснення контролю та аналізу кредиторської заборгованості бюджетних установ.

Завдання роботи:

- ознайомитися із загальними поняттями зобов'язання та кредиторська заборгованість в бюджетних установах;
- розкрити умови виникнення зобов'язань та причини утворення кредиторської заборгованості;
- висвітлити основні критерії класифікації кредиторської заборгованості в бюджетній сфері;
- надати загальну організаційно-економічну характеристику бюджетної установи та описати організацію обліку розрахунків;
- вивчити аналіз стану кредиторської заборгованості та її вплив на фінансові активи бюджетної установи;

- розкрити поняття нецільового використання бюджетних коштів і відповідальності за порушення бюджетного законодавства;
- визначити напрями удосконалення стану розрахунків в бюджетній установі.

Одержані результати можуть бути використані в практиці Головного управління Державної казначейської служби України в Івано – Франківській області для удосконалення контролю за фінансовими ресурсами в процесі функціонування установи.

Рік виконання дипломної роботи 2020-2021 н.р.

Рік захисту роботи 2021 р.

Анотація
дипломної роботи Кубай А.Ю. на тему
“Облік, контроль та аналіз кредиторської заборгованості бюджетної
установи”

Магістерська робота на здобуття освітнього рівня магістр за спеціальністю “Облік і оподаткування” – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, 2021 рік.

У роботі досліджено теоретичні засади обліку, контролю та аналізу кредиторської заборгованості бюджетної установи, зокрема сутність понять зобов’язання та власне кредиторська заборгованість.

У дипломній роботі розглянуто організаційно-методичні аспекти обліку кредиторської заборгованості бюджетної установи на прикладі Головного управління Державної казначейської служби України в Івано – Франківській області.

Проаналізовано та запропоновано напрями удосконалення стану розрахунків в бюджетній установі.

Ключові слова: кредиторська заборгованість, зобов’язання, проводки, заробітна плата, баланс, бюджетна звітність, фінансова звітність.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ.....	8
1.1.Кредиторська заборгованість установ як об'єкт аналізу та контролю.....	8
1.2.Класифікація та основні види кредиторської заборгованості.....	15
1.3. Роль оцінки поточних зобов'язань у бухгалтерському обліку установи.....	26
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	41
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ НА ПРИКЛАДІ ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	43
2.1.Оцінка діючої системи організації обліку розрахунків у бюджетній установі.....	43
2.2.Методика первинного, синтетичного та аналітичного обліку кредиторської заборгованості в бюджетній установі.....	52
2.3.Практика застосування програмних продуктів в умовах автоматизації бухгалтерського обліку: переваги та недоліки.....	63
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	73
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ.....	75
3.1. Аналіз стану кредиторської заборгованості та її вплив на фінансові активи бюджетної установи.....	75
3.2. Методика контролю за станом кредиторської заборгованості та своєчасністю її погашення.....	84
3.3. Напрями удосконалення стану розрахунків в бюджетній установі.....	92
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	90
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	109

ВСТУП

Актуальність теми визначається тим, що в умовах нестабільності та обмеженості фінансових ресурсів, якими характеризується сучасний стан економіки країни, односторонності бюджетного фінансування та його орієнтації на процес споживання, адже, кошти з бюджету у багатьох випадках в повному обсязі виділяються лише на оплату захищених видатків бюджету, заборгованість є суттєвим показником, який впливає на фінансовий стан учасників розрахунків та результати їх діяльності.

Грошові розрахунки є індикатором взаємовідносин між їх учасниками, оскільки установи, організації, як інструмент держави, органів місцевого самоврядування, створені для реалізації законодавчих, виконавчих, правоохоронних, судових та інших функцій некомерційного характеру, та суб'єкти господарювання можуть виступати постачальниками для одних та покупцями для інших.

Бюджетні установи на основі кошторису доходів і витрат отримують фінансові ресурси з бюджету у вигляді безповоротного, безоплатного надання коштів, інвестицій на розвиток економіки, соціально – культурні заходи, оборону та інші громадські потреби. І хоча бюджетні установи, використовуючи належні їм активи, мають право надавати певні послуги на платній основі і отримувати за це певні доходи, вагомим фінансовим джерелом їх утримання залишаються бюджетні кошти.

В умовах недостатнього надходження коштів від держави або з місцевих бюджетів у вигляді фінансування, високий показник кредиторської заборгованості бюджетних установ наочно відображає нестабільність економіки країни. Адже, інформація про виконання того чи іншого бюджету формується власне з показників діяльності бюджетних установ. І вагомим показником, який визначає дефіцит виконання бюджету є наявні обсяги кредиторської заборгованості.

Високий показник кредиторської заборгованості у звітності про виконання бюджетів свідчить про те, що держава або органи місцевого самоврядування не завжди можуть забезпечити своєчасну оплату праці працівникам бюджетної сфери, наповненість фондів соціальними відрахуваннями, виплату пільг, субсидій малозабезпеченим верствам населення, оплату будівництва чи реконструкції будівель, споруд загального користування, надання освітніх, медичних послуг тощо. Несвоєчасно проведені розрахунки бюджетними установами за отримані товари, роботи, послуги можуть викликати недовіру у суб'єктів господарювання до бюджетних установ в подальшому та стати наслідком небажання укласти угоди з виконання тих чи інших робіт, надання послуг, на поставку товарно-матеріальних цінностей з такими контрагентами-неплатниками.

Тому сьогодні дуже важливим є розроблення системи управління заборгованістю, визначення насамперед сутності понять “зобов’язання” та “кредиторська заборгованість” (що саме розуміють під даними термінами), вивчення критерій їх класифікації, причин виникнення, що сприятиме ефективному управлінню і контролю за їх розмірами, терміном погашення. Недопущення зростання кредиторської заборгованості у бюджетній сфері, ефективні управлінські рішення щодо своєчасного її погашення обов’язково сприятимуть покращенню фінансового стану бюджетної установи.

Актуальність теми обумовлена тим, що з введенням в дію національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі у вітчизняній економічній літературі є дуже мало публікацій, які б висвітлювали проблеми обліку та контролю в бюджетних установах, що виникли вже в умовах застосування нових правил ведення бухгалтерського обліку та складання звітності.

У процесі виконання кошторису доходів і видатків бюджетні установи вступають у грошові відносини, наслідком яких може бути виникнення кредиторської чи дебіторської заборгованості. Тому поглиблення досліджень

облікового характеру, які б висвітлювали методику своєчасного проведення грошових розрахунків у бюджетних установах, є, сьогодні, актуальним.

Об'єктом дослідження є процес здійснення бюджетною установою розрахунків одним з елементів яких є кредиторська заборгованість на прикладі Головного управління Державної казначейської служби України в Івано-Франківській області.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних аспектів процесу взяття бюджетною установою зобов'язань, як передумови кредиторської заборгованості, Головним управлінням Державної казначейської служби України в Івано-Франківській області.

Метою дипломної роботи є дослідження наявних підходів до теоретичних засад і чинної практики ведення обліку, здійснення контролю та аналізу кредиторської заборгованості бюджетних установ.

Реалізація мети роботи зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- ознайомитися із загальними поняттями зобов'язання та кредиторська заборгованість в бюджетних установах;
- розкрити умови виникнення зобов'язань та причини утворення кредиторської заборгованості;
- висвітлити основні критерії класифікації кредиторської заборгованості в бюджетній сфері;
- надати загальну організаційно-економічну характеристику бюджетної установи та описати організацію обліку розрахунків;
- вивчити аналіз стану кредиторської заборгованості та її вплив на фінансові активи бюджетної установи;
- розкрити поняття нецільового використання бюджетних коштів і відповідальності за порушення бюджетного законодавства;
- визначити напрями удосконалення стану розрахунків в бюджетній установі.

Таким чином, завдання дипломної роботи полягає в самостійному дослідженні предметної області, здійсненні аналізу наявних показників, що характеризують обсяги фінансування та стану розрахунків в бюджетній установі, обґрунтуванні напрямів удосконалення контролю за фінансовими ресурсами в процесі функціонування установи.

Стан наукової розробки: Питанню обліку, контролю та аналізу зобов'язань та кредиторської заборгованості присвячено праці Бутинець Ф.Ф., Ткаченко Н.М., Цал-Цалка Ю.С., Кравченко О.В., Кемарської Л.Г., Сафарової А.Т., Кесарчук Г.С., Сушко Н.І., Дублей В.В.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та завдань були використані такі методи дослідження, як: системний аналіз – для розподілу об'єкта дослідження на окремі складові елементи, синтез – для узагальнення окремих поглядів на стан предмету дослідження, порівняння – для вивчення аналітичних даних протягом кількох років, систематичне спостереження, табличний та графічний – для наочного відображення результатів дослідження. Інформаційною та правовою базою, яка використовувалася при дослідженні є законодавчі та нормативні акти, що регламентують організацію обліку зобов'язань бюджетних установ, офіційні методичні та аналітичні матеріали, дані мережі Інтернет. Крім цього, використовувалися праці вітчизняних учених з питань бухгалтерського обліку і контролю зобов'язань, а також матеріали бюджетної установи на базі якої проводилося дослідження.

Основний науковий результат роботи полягає у такому:

- висвітлено теоретичні засади обліку, контролю та аналізу кредиторської заборгованості бюджетної установи, зокрема сутність понять зобов'язання та власне кредиторська заборгованість;
- проаналізовано ведення первинного, синтетичного та аналітичного обліку кредиторської заборгованості в бюджетній установі;
- розкрито проблематику бюджетного фінансування в Україні та його вплив на стан розрахунків у бюджетній установі;

- встановлено потребу у законодавчій конкретизації окремих питань порядку застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства, що сприятиме зміцненню фінансової дисципліни у бюджетній системі;
- доведено необхідність посилення внутрішнього фінансового контролю в бюджетних установах для забезпечення законності та ефективності використання бюджетних коштів.

Апробація результатів дипломної роботи. Окремі положення дипломної роботи оприлюднено на Міжвузівській науково-практичній студентській інтернет-конференції – “Браславські читання. Економіка ХХІ століття: національний та глобальний виміри” (м. Одеса, 27 жовтня 2021 р.).

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, кожен з яких містить по три підрозділи, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст викладено на 103 сторінках, ілюстрована 12 таблицями, 6 рисунками і 6 додатками. Список використаної літератури налічує 35 джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

1.1. Кредиторська заборгованість установ як об'єкт аналізу та контролю

Розвиток сучасного суспільства неможливо уявити без існування товарно-грошових взаємовідносин, які виникають у процесі виробництва продукції, товарів, наданні послуг та, власне, їх реалізації споживачам. У свою чергу такі взаємовідносини неможливі без існування розрахунків між двома сторонами. Бюджетні установи, організації, які створюються органами державної влади для виконання своїх законодавчих, виконавчих та судових функцій, тобто надання державних послуг, а також органами місцевого самоврядування з метою реалізації нормотворчої, правоохоронної, контрольних функцій, здійснюють свої управлінські, соціально-культурні, науково-технічні або інші функції некомерційного характеру, тобто виконують широкий спектр дій у тісному контакті із господарюючими суб'єктами або такими ж бюджетними установами. Всі вони є учасниками певного процесу, який можна охарактеризувати таким поняттям як розрахунки. Стан розрахунків між двома сторонами характеризується поняттями дебіторської та кредиторської заборгованостей. Саме їх розмір має суттєвий вплив на фінансові активи учасників розрахунків.

В сучасній економічній літературі поняттю кредиторської заборгованості бюджетної установи приділяється не так багато уваги, як кредиторській заборгованості господарюючого суб'єкта. Адже, бюджетні установи не створюють прибутку, а утримуються за рахунок коштів державного або місцевого бюджету. Їх фінансовий стан суттєво залежить від зовнішніх факторів, оскільки платіжна спроможність щільно пов'язана із наповненням того чи іншого бюджету. В умовах сучасних економічних реалій нашої держави, які характеризуються обмеженістю фінансових ресурсів,

заборгованість є суттєвим показником, який впливає на фінансовий стан учасників розрахунків та результати їх діяльності. Грошові розрахунки є індикатором взаємовідносин між їх учасниками, оскільки установи, організації, суб'єкти господарювання можуть виступати постачальниками для одних та покупцями для інших.

Іншими словами, будь - які розрахунки між сторонами в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності можна охарактеризувати такими поняттями як дебіторська та кредиторська заборгованість, адже наявність дебіторської заборгованості свідчить про тимчасову нестачу обігових коштів, зменшення розмірів активів, а кредиторської – про тимчасову наявність капіталу. І тут дуже важливо відстежувати розміри таких заборгованостей, адже вони напряду впливають на фінансовий стан, спроможність здійснювати платежі, результати діяльності учасників ринкових відносин.

Зважаючи на вагомість таких понять, з метою удосконалення процесу розрахунків в установі, необхідно дослідити їх історичний аспект, адже з давніх часів дослідники та учені приділяють багато уваги формулюванню та пошуку оптимальних шляхів визначення та обліку саме заборгованості та розрахунків. Досліджуючи сучасні літературні джерела, слід зазначити, що автори дають різне тлумачення поняттю “кредиторська заборгованість”.

З історичного погляду ще в 1625 році було надане таке визначення: дебітор – це той хто має (власник), хто отримує, кому поставляють, продають або від кого сподіваються отримати платіж, або, нарешті, той, хто повинен платити; кредитор – це той, хто видає (витрачає), з ким розраховуються, від кого отримують, з ким мають справу, хто продає, поставляє, у кого купують, той, кому потрібно платити [1, с. 15]. Іншими словами зазначені поняття щільно поєднувалися з людиною.

Корецький С.І. ще на початку ХХ століття поняття “дебітор” та “кредитор” окреслював наступним визначенням: “Взаємовідносини двох людей, які укладають угоду, можна піднести латинськими термінами “дебіт”

(повинен) і “кредит” (вірити комусь). Так, у випадку, коли особа, що позичає комусь гроші, вірить – це кредит, і тоді вона (особа) іменується кредитором, Особа, що одержує позику, стає боржником – це дебет, і тоді вона (особа) іменується дебітором” [2, с. 12].

Теорія дебетування і кредитування рахунків Мат'є де ла Порта містить такі основні правила: дебітор – це та особа, яка отримує цінності або все те, що отримується у власність чи управління господарством, кредитор – це особа, яка видає цінності, або все, що перестає бути власністю чи виходить із управління господарством [3, с. 12].

Таке визначення можна застосувати і до юридичних осіб, якими виступають також і бюджетні установи. Адже, кредиторська заборгованість одного з учасників розрахункових відносин є дебіторською заборгованістю іншої сторони. Спільною рисою обох видів заборгованості є те, що вони базуються на розриві в часі, коли укладається угода та здійснюється її оплата. При цьому гроші використовуються як засіб платежу. Виникнення заборгованості зумовлене тим, що обидві сторони взаємні зобов'язання за угодою виконують дуже рідко. Внаслідок, одна сторона у складі господарських засобів отримує актив у вигляді дебіторської заборгованості, а інша зобов'язується погасити цю заборгованість перед кредитором.

Сучасні науковці в літературних джерелах дають різні тлумачення поняттю кредиторської заборгованості. Одні характеризують її як поточні зобов'язання, інші – як тимчасово залучені грошові кошти/активи, якими можна скористатися, ще інші розглядають її як правовідносини між сторонами, що підтверджені документально або як форму розрахунку за отримані роботи, товари, послуги. Спільним в таких визначеннях є те, що всі вони зводяться до того, що кредиторська заборгованість, як вид боргу, носить тимчасовий характер і в кінцевому результаті з нею необхідно розрахуватися.

Таблиця 1.1

Тлумачення поняття “кредиторська заборгованість” сучасними науковцями

Визначення поняття “кредиторська заборгованість”	Джерело
Це поточні зобов’язання підприємства, що відображають його заборгованість перед господарськими партнерами з комерційних операцій; з розрахунків, нарахованих до оплати, тощо	Бланк І.А. [4]
Розглядає кредиторську заборгованість як форму розрахунку за товари і послуги, які придбаються у процесі операцій компанії, що періодично повторюються і використовуються у виробництві чи для перепродажу	Бутинець Ф.Ф. [5]
Це правовідносини між сторонами, які мають документальне підтвердження та за яких одна сторона зобов’язується вчинити певну дію або утриматися від такої на користь іншого суб’єкта, а інший суб’єкт має право вимагати від боржника виконання його обов’язку	Дублей В.В. [6]
Кредиторська заборгованість означає використання коштів, які не належать підприємству	Іванілов О.С. [7]
Це тимчасово залучені суб’єктом у власне користування грошові кошти, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі	Ткаченко Н.М. [8]
Кредиторська заборгованість – це залучення активів у господарську діяльність підприємства за рахунок тимчасово безоплатного одержання майна інших суб’єктів господарювання.	Цал-Цалко Ю.С. [9]

Таким чином, ми підійшли до моменту, коли поняття кредиторської заборгованості необхідно розглянути в контексті з таким поняттям як зобов’язання, адже кредиторська заборгованість виникає тоді, коли в однієї із сторін немає можливості вчасно виконати взяті на себе зобов’язання перед іншою стороною.

За своєю сутністю поняття “зобов’язання” є значно ширшим від поняття “борг”. У нормативно-правових актах зобов’язання – це:

а) правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов’язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші, тощо або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов’язку [10];

б) заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди [11];

в) будь-яке розміщення замовлення, укладення договору чи виконання інших аналогічних операцій, здійснене розпорядником або одержувачем бюджетних коштів без відповідних бюджетних асигнувань або з порушенням норм, установлених Бюджетним кодексом України, законом України про Державний бюджет України та рішенням про місцевий бюджет [12];

г) заборгованість суб'єкта державного сектору, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів суб'єкта державного сектору, що втілюють у собі економічні вигоди або потенціал корисності [13].

Отже, зобов'язання – це поняття, яке вміщує в себе обов'язок однієї із сторін договірних відносин сплатити різним постачальникам та підрядникам кошти за надані товари, роботи, послуги, тобто погасити кредиторську заборгованість. Зобов'язання бюджетних установ виникають у процесі виконання кошторису доходів і видатків і є передумовою виникнення кредиторської заборгованості.

Бюджетні установи, як інструмент держави, органів місцевого самоврядування для реалізації законодавчих, виконавчих, правоохоронних, судових та інших функцій, отримують фінансові ресурси з бюджету у вигляді безповоротного, безоплатного надання коштів, інвестицій на розвиток економіки, соціально – культурні заходи, оборону та інші громадські потреби.

Схематично систему фінансових взаємовідносин бюджетної установи з кредиторами та дебіторами, за умови функціонування виключно за рахунок фінансування, наведено на рис. 1.1.

Рис. 1.1 Фінансові взаємовідносин бюджетної установи з кредиторами та дебіторами

Слід зазначити, що кредиторська заборгованість бюджетної установи, як один з елементів розрахунків, як правило, є більшою від дебіторської заборгованості, адже кредиторська заборгованість включає в себе обов'язкові платежі до бюджету, фондів соціального страхування, виплату заробітної плати, тощо. Кредиторська заборгованість суб'єкта господарювання може включати в себе також сплату ПДВ та банківські позики.

Оскільки бюджетна установа – це орган, відповідний статус якої визначено Конституцією України, а також установа, створена у встановленому порядку органами державної влади або місцевого самоврядування, то її функціонування повністю забезпечується отриманням коштів з державного чи місцевого бюджету, які надаються безповоротно. Здатність бюджетної установи вчасно і повністю розраховуватися за отримані товари, роботи, послуги напряду залежить від рівня наповненості того чи іншого бюджету. Тобто показник кредиторської заборгованості у бюджетній сфері, де практично відсутні госпрозрахункові відносини, дуже часто не залежить від якості виконання бухгалтерською службою своїх функціональних повноважень або від можливостей, умінь керівника установи, а обумовлюється факторами, які сприяють або перешкоджають формуванню дохідної частини того чи іншого бюджету.

Певні привілеї у здійсненні розрахунків мають бюджетні установи, які відповідно до своїх функціональних повноважень мають право надавати

послуги та отримувати за це плату. Такі кошти у багатьох випадках дозволяють погасити наявну кредиторську заборгованість, яка виникає при недостатньому фінансуванні з бюджету.

У бюджетній сфері дуже часто спостерігаються односторонність бюджетного фінансування та його орієнтація на процес споживання. Адже, кошти з бюджету у багатьох випадках в повному обсязі виділяються на оплату захищених видатків бюджету:

- оплату праці працівників бюджетних установ з нарахуваннями;
- придбання медикаментів та забезпечення продуктами харчування;
- оплату комунальних послуг та енергоносіїв;
- поточні трансфери населенню, тощо.

Низький рівень фінансування видатків капітального характеру негативно впливає на стан основних засобів, які зазнають морального та фізичного зносу, що в свою чергу призводить до відсутності нормального функціонування бюджетних установ.

В таких умовах обмеженого фінансування управління кредиторською заборгованістю потребує особливої уваги. Адже, великі розміри заборгованості негативно впливають на платоспроможність установи, що в свою чергу знижує її репутацію при укладанні договорів із суб'єктами господарювання в майбутньому. У таких випадках реструктуризація наявної кредиторської заборгованості може бути методом фінансового оздоровлення учасників розрахунків.

Хоча кредиторська заборгованість і розглядається як джерело короткострокового залучення грошових коштів, не допустимо застосовувати принцип “чим більше, тим краще” у зв'язку з існуванням етичних меж несплати заборгованості кредиторам. Адже, такі дії можуть обернутися втратою довіри підрядних організацій до такого неплатника, нарахуванням штрафів та, зрештою, наявністю судових позовів.

Отже, своєчасний аналіз та контроль за станом кредиторської заборгованості дозволить керівництву бюджетної установи визначити її

динаміку у порівнянні з початком року або іншим періодом; визначити ризик не завершення розрахунків до кінця бюджетного періоду, що є дуже важливим при знаходженні установи на казначейському обслуговуванні; оцінити її вплив на фінансовий стан; знайти можливості для її погашення.

1.2. Класифікація та основні види кредиторської заборгованості

Правильність та точність відображення в обліку кредиторської заборгованості великою мірою залежить від правильності її класифікації для цілей обліку.

Класифікація (від лат. “classis” – клас та “facio” – роблю) – це система розподілення об’єктів по групах відповідно до наперед визначених ознак [14]. Групування об’єктів, явищ, закономірних зв’язків між ними за наперед визначеними критеріями дозволяє краще орієнтуватись у їх різноманітті та оперувати більш вузькими та конкретними поняттями.

Слід зауважити, що досліджень класифікації кредиторської заборгованості бюджетних установ у працях вітчизняних вчених майже немає. Значно більше уваги приділяється класифікації зобов’язань. На мою думку це обумовлено тим, що багато науковців ототожнюють поняття кредиторської заборгованості та зобов’язань, вважаючи на їх спорідненість.

Проте, відповідно до нормативно-правових актів, що регулюють діяльність власне бюджетних установ, поняття “зобов’язання” набуває чітких характеристик. Так:

- зобов’язання – будь-яке розміщення замовлення, укладення договору чи виконання інших аналогічних операцій, здійснене розпорядником або одержувачем бюджетних коштів без відповідних бюджетних асигнувань або з порушенням норм, установлених Бюджетним кодексом України, законом України про Державний бюджет України та рішенням про місцевий бюджет [12];
- бюджетне фінансове зобов’язання – зобов’язання розпорядника бюджетних коштів (одержувача бюджетних коштів) сплатити кошти за

будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду відповідно до законодавства [12];

- довгострокове зобов'язання – зобов'язання розпорядника бюджетних коштів (одержувача бюджетних коштів), строк дії якого перевищує один бюджетний період та відповідно до якого необхідно здійснити платежі протягом поточного та майбутніх бюджетних періодів, узяті на облік органами Казначейства в межах бюджетних асигнувань з урахуванням календарного плану до довгострокового договору [12].

Отже, законодавство чітко окреслює поняття зобов'язання, яке в економічній літературі часто ототожнюється з кредиторською заборгованістю, як будь-які юридичні дії бюджетної установи щодо укладання договору, розміщення замовлення незалежно від виділених на цю мету бюджетних асигнувань. Це ще не кредиторська заборгованість; це дії, направлені на створення передумов для можливого її виникнення. А вже бюджетне фінансове зобов'язання – це обов'язок розпорядника (одержувача) бюджетних коштів розрахуватися, тобто сплатити кошти за будь-які цінності, виконані роботи, отримані послуги протягом бюджетного періоду. Тому, на мою думку, застосовуючи поняття “зобов'язання”, не зовсім вірно стовідсотково ототожнювати його з кредиторською заборгованістю.

Необхідно звернути увагу, що законодавством для бюджетних установ передбачено завершити розрахунки протягом бюджетного року. Для заборгованості, розрахунки по якій можуть перевищити один рік, передбачено поняття “довгострокове зобов'язання”. Саме за таким принципом бюджетні установи відображають свої зобов'язання у фінансовій звітності, а саме, у розділі II Зобов'язання Балансу (форма № 1-дс).

Таким чином, ми розглянули запропоновану законодавством класифікацію зобов'язань, виходячи з критерію за часом погашення.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 128 “Зобов’язання”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 24.12.2010 N 1629, розширило класифікацію зобов’язань, доповнивши її такими видами як:

- умовні зобов’язання;
- доходи майбутніх періодів.

Відповідно до зазначеного стандарту умовне зобов’язання – це:

1) можливе зобов’язання, яке виникає внаслідок минулих подій та існування якого підтвердиться лише після того, як відбудеться або не відбудеться одна чи декілька невизначених майбутніх подій, над якими суб’єкт державного сектору не має повного контролю; або

2) теперішнє зобов’язання, яке виникає внаслідок минулих подій, але не визнане, оскільки малоймовірно, що для погашення зобов’язання потрібно буде використати ресурси, які втілюють у собі економічні вигоди або потенціал корисності, або оскільки суму зобов’язання не можна достовірно оцінити [15];

Відповідно до зазначеного умовне зобов’язання не відповідає критеріям визнання, і суб’єктом державного сектору не визнається. Таке зобов’язання відображається на позабалансових рахунках у сумі очікуваного погашення [15].

Доходи майбутніх періодів – це доходи, одержані у звітному періоді, але вони підлягають включенню до доходів у майбутніх звітних періодах. В діяльності бюджетних установ до таких доходів можна віднести передплату на періодичні видання, газети, журнали, довідкову літературу, авансові платежі за здані в оренду основні засоби та інші необоротні активи, абонентська плата за користування засобами зв’язку тощо.

Чіткого визначення поняття поточної кредиторської заборгованості бюджетне законодавство не дає. Але, оскільки бюджетна установа зобов’язана завершити розрахунки протягом бюджетного періоду (бюджетним періодом є календарний рік, якщо іншого не визначено законодавством), то і

кредиторську заборгованість за строком погашення можна класифікувати як поточну – розрахунки по ній здійснюються в межах календарного року та довгострокову – розрахунки по ній виходять за межі бюджетного періоду.

Крім цього, законодавчо передбачено поділ кредиторської заборгованості на:

- термін оплати якої не настав;
- прострочена;
- строк позовної давності якої минув.

Таким чином, кредиторську заборгованість можна класифікувати також за строком виникнення.

Поняття “кредиторська заборгованість, термін оплати якої не настав” не знайшло чіткого визначення в нормативній базі. Воно зустрічається лише в Порядку, затвердженому наказом Міністерства фінансів України від 24.01.2012 № 44 зі змінами, яким врегульовано порядок складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов’язкового державного соціального і пенсійного страхування. Згідно даного Порядку “у графі 11 “Кредиторська заборгованість на кінець звітного періоду (року), з неї термін оплати якої не настав” із загальної суми кредиторської заборгованості, що виникла на дату складання бюджетної звітності при виконанні кошторису (плану використання бюджетних коштів) за поточний та минулі звітні роки, уточнюється сума заборгованості, термін оплати якої не настав” [16].

Виходячи з даного формулювання можна припустити, що це заборгованість, яка відображається на звітну дату у формах звітності, отже, обов’язково нараховується на звітну дату, але термін її погашення настає після 1 числа місяця, наступного за звітним. Це може бути заборгованість по заробітній платі, якщо колективним договором передбачено її виплату в перших числах місяця, наступного за звітним; заборгованість за надані послуги, якщо згідно укладених договорів їх оплата здійснюється після першого числа місяця за місяцем надання, заборгованість за отримані

матеріальні цінності, якщо розрахунок за них за умовами договорів передбачено в наступному місяці за місяцем отримання.

Натомість два нормативних акти дають чітке визначення простроченій кредиторській заборгованості – п. 1.2. Порядку № 372 та п. 3 розділу III Порядку № 44. Згідно яких: “прострочена кредиторська заборгованість – сума кредиторської заборгованості, що виникає на 30-й день після закінчення терміну обов’язкового платежу згідно з укладеними договорами або якщо дата платежу не визначена після отримання підтвердних документів за отримані товари, виконані роботи, надані послуги” [17] та [16].

Кредиторська заборгованість, строк позовної давності якої минув – прострочена кредиторська заборгованість, щодо якої кредитором втрачено право звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу [17]. Така заборгованість списується з балансу установи щокварталу.

Схематично класифікацію кредиторської заборгованості за строком виникнення та погашення наведено на рис. 1.2.

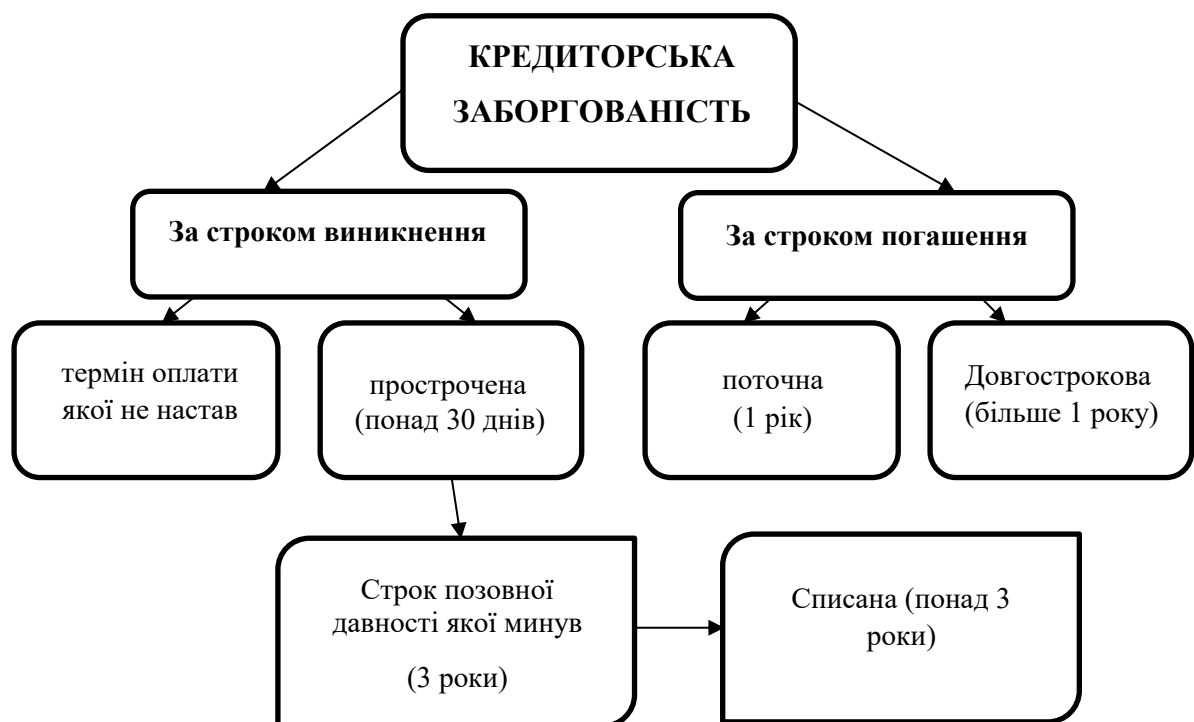

Рис. 1.2 Класифікація кредиторської заборгованості за строком виникнення та погашення

На мій погляд, власне класифікація кредиторської заборгованості за строком виникнення є дуже важливою для установи, оскільки наявність простроченої кредиторської заборгованості тягне за собою певні обмеження у здійсненні установою платежів. Мова йде про прострочену кредиторську заборгованість за захищеними статтями видатків. І тут бюджетним законодавством чітко окреслені заходи впливу до установ, які допустили наявність простроченої кредиторської заборгованості по заробітній платі (грошовому забезпеченню), стипендіях, оплаті комунальних послуг та енергоносіїв.

Статтею 51 Бюджетного кодексу України передбачено, що при наявності такої заборгованості “розпорядники бюджетних коштів у межах бюджетних асигнувань за загальним фондом не беруть бюджетні зобов’язання та не здійснюють платежі за іншими заходами, пов’язаними з функціонуванням бюджетних установ (крім захищених видатків бюджету, визначених статтею 55 цього Кодексу), до погашення такої заборгованості” [18]. Контроль за дотриманням бюджетною установою зазначеної статті покладено на органи Казначейства України, які і проводять платежі.

Фактично установа втрачає можливість повноцінно функціонувати, адже вона втрачає можливість закуповувати матеріальні цінності, проводити оплату відрядних витрат, оплачувати отримані послуги (крім комунальних), проводити поточний ремонт, здійснювати капітальні видатки, тощо.

Саме тому, контроль термінів утворення заборгованості дозволить об’єктивно оцінити стан розрахунків установи зі своїми кредиторами. Класифікація кредиторської заборгованості за строками виникнення дозволяє провести аналіз причин зростання заборгованості та віднайти джерела її вчасного погашення. У свою чергу, такі дії дозволять уникнути можливих непорозумінь із кредиторами, які не надто охоче погоджуються працювати на умовах наступної оплати, зберегти позитивну репутацію, як учасника розрахунків, уникнути накладання штрафних санкцій контролюючими органами.

Кредиторська заборгованість, як елемент розрахунків, завжди виникає перед іншою стороною, якій заборгували, тобто перед контрагентами. Контрагентами (суб'єктами відносин) можуть бути:

- працівники установи, якщо це заборгованість по заробітній платі (грошовому забезпеченню), відрядних витратах;
- державні цільові фонди, якщо це заборгованість по нарахуваннях на оплату праці;
- постачальники та підрядники;
- виконавці робіт та послуг;
- розпорядники коштів вищого або нижчого рівня – у разі здійснення передачі з внутрішньої передачі майна;
- фізичні особи, якщо це заборгованість по стипендіях, соціальних виплатах тощо.

Дана класифікація дозволяє виділити “адресність” заборгованості, що є дуже важливим в системі управління.

Слід нагадати, що бюджетні установи відповідно до діючого законодавства здійснюють видатки по кодах економічної класифікації видатків (КЕКВ). Дана класифікація чітко розмежовує їх по економічним ознакам з детальним розподілом коштів по їх предметним ознакам – заробітна плата, нарахування, комунальні платежі, всі види господарської діяльності, виплати населенню, капітальні видатки та ін.). Саме такий розподіл забезпечує єдиний підхід до планування і обліку видатків бюджетними установами, дає можливість виділити захищені статті бюджету та забезпечує єдиний підхід до всіх отримувачів коштів з точки зору виконання бюджету. Оскільки кредиторська заборгованість – це наслідок несвоєчасного здійснення розрахунків з кредиторами, то в обліку та звітності бюджетної установи кредиторська заборгованість, як і видатки, поділяється за кодами економічної класифікації видатків.

Якщо спростити поняття, то кредиторська заборгованість – це перевищення фактичних (нарахованих) видатків над касовими, які часто на

практиці не збігаються в часі (нарахована заробітна плата, списання витрачених матеріалів, врахована сума ПДВ при придбанні матеріалів, внески до соціальних фондів тощо).

З огляду на зазначене, на мою думку, є підстави виділити такий вид групування кредиторської заборгованості, як за предметною ознакою, яка базується на економічній класифікації видатків.

Економічна класифікація має найбільш вагоме значення для бухгалтера бюджетної установи, оскільки саме за її кодами організовується аналітичний облік фактичних видатків бюджетної установи та проведені нею касові видатки через органи Казначейства. Вона уніфіковує показники виконання кошторису, дає можливість однаково обраховувати доходи і витрати, складати звітність, здійснювати контроль і аналіз за кожним видом доходів, витрат та наявною заборгованістю.

Вивчаючи праці авторів в економічній літературі слід зазначити, що ознаки для класифікації кредиторської заборгованості співзвучні з тими, які розглянуто вище. Так, у випадку ототожнення кредиторської заборгованості із зобов'язаннями, вона класифікується за ознаками:

- за термінами виконання зобов'язань;
- за видами забезпечення зобов'язань;
- за одержувачами вироблених послуг.

Крейніна М.Н. залежно від причин виникнення виділяє такі види кредиторської заборгованості:

- заборгованість постачальникам і підрядчикам за отримані матеріальні цінності та надані послуги;
- заборгованість постачальникам, підрядчикам і іншим кредиторам, в забезпеченні якої підприємство видало векселі;
- заборгованість із заробітної плати;
- заборгованість із відрахування на соціальне страхування;
- заборгованість за розрахунками з бюджетом;

- аванси, отримані від покупців і замовників;
- розрахунки з іншими кредиторами [1, с.27].

В працях інших науковців можна зустріти такі ознаки класифікації:

- за терміном виникнення;
- за терміном погашення;
- за економічним вмістом здійснених операцій;
- за контрагентами;
- за виконанням умов договору, тощо.

З наведеного вище можна зробити висновки, що класифікація кредиторської заборгованості, запропонована в наукових працях для суб'єктів господарювання є співзвучною з класифікацією, яку використовують у своїй діяльності бюджетні установи. В обох сферах (бюджетній та виробничій) кредиторська заборгованість групується за часом виникнення та часом її погашення; за контрагентами (суб'єктами розрахункових відносин); за об'єктами (предметною ознакою).

Діяльність бюджетних установ, як інститутів, створених органами державної влади або органами місцевого самоврядування, чітко регламентується кошторисом, згідно якого з відповідного бюджету виділяються бюджетні асигнування та здійснюються витрати.

Бюджетне законодавство чітко визначає вимоги щодо обсягів бюджетних зобов'язань, які можуть взяти розпорядники бюджетних коштів. Так, відповідно до частини 1 статті 48 Бюджетного кодексу України розпорядники бюджетних коштів беруть бюджетні зобов'язання та здійснюють платежі тільки в межах бюджетних асигнувань, встановлених кошторисами, враховуючи необхідність виконання бюджетних зобов'язань минулих років, узятих на облік органами Державного казначейства України [18].

За спеціальним фондом розпорядники коштів беруть зобов'язання виключно в межах фактичних надходжень спеціального фонду – частина 2

статті 48 Бюджетного кодексу України. Іншими словами всі інші зобов'язання відповідно до бюджетного законодавства не визнаються бюджетними зобов'язаннями.

Відповідно до цієї ж 48 статті зобов'язання, взяті учасником бюджетного процесу без відповідних бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень, установлених БКУ та законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет), не вважаються бюджетними зобов'язаннями і не підлягають оплаті за рахунок бюджетних коштів [18]. Взяття таких зобов'язань є порушенням бюджетного законодавства. Витрати бюджету на покриття таких зобов'язань не здійснюються.

По суті це вже небюджетні зобов'язання, хоча у чинних нормативних документах словосполучення “небюджетні зобов'язання” вже не фігурує. Згадку про поняття “небюджетної кредиторської заборгованості” містить Додаток 19 до Порядку складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування, затвердженого наказом Міністерства фінансів України № 44 – Довідка про кредиторську заборгованість, яка склалась станом на 01.01.2011 за зобов'язаннями, що не вважаються бюджетними. У даній довідці відображається (при наявності) кредиторська заборгованість, яка склалася у розпорядників бюджетних коштів на кінець 2010 року за зобов'язаннями, що не вважаються бюджетними. У довідці зазначаються: найменування кредитора, реквізити документів, що підтверджують наявність заборгованості, причини її виникнення і зменшення. Сума цієї заборгованості може лише зменшуватись відповідно до законодавства [16].

Відповідно до частини 4 статті 48 Бюджетного кодексу України вимоги кредиторів щодо погашення такої заборгованості стягуються з винних осіб у судовому порядку.

Із наведеного аналізу напрошується висновок, що діюче бюджетне законодавство цілеспрямовано відмовилося від відображення такої

заборгованості у формах бюджетної звітності, адже витрати на її погашення у випадках, якщо все ж таки вона виникне, за рахунок бюджетних коштів не здійснюватимуться. Така заборгованість знайде своє відображення у бухгалтерському обліку установи та формах фінансової звітності, адже наказом Міністерства фінансів України № 307 передбачено, що фінансова звітність повинна містити інформацію про всі господарські операції, які відображено в бухгалтерському обліку.

Ще одним видом кредиторської заборгованості, яку можна зустріти в нормативно-правових актах, є списана кредиторська заборгованість. Дане поняття зустрічається в наказі Міністерства фінансів України № 44: “у графі 12 “Кредиторська заборгованість, списана за період з початку звітного року” наводиться сума кредиторської заборгованості, яка була списана протягом звітного періоду в установленому порядку” [16]. Наказ Міністерства фінансів України № 372 регламентує, що списана кредиторська заборгованість – це кредиторська заборгованість за загальним та спеціальним фондами (крім власних надходжень бюджетних установ), строк позовної давності якої минув і яка щоквартально підлягає списанню з обліку установи згідно з висновками інвентаризаційної комісії. На відміну від дебіторської заборгованості ведення обліку списаної кредиторської заборгованості на позабалансових статтях нормативними актами не передбачено.

Здійснивши аналіз фахової літератури та нормативно-правових актів можна підсумувати, що кредиторська заборгованість, як об’єкт обліку та аналізу, класифікується за певними критеріями, що дозволяє оперувати більш конкретними поняттями з метою оцінки ризиків не завершення розрахунків до кінця бюджетного періоду та своєчасно вживати заходів для її погашення. Класифікація зобов’язань за певними ознаками дає можливість детальніше зрозуміти їхню сутність, а також допомагає своєчасно отримувати різнобічну інформацію про зобов’язання з метою їх оптимізації. Класифікацію кредиторської заборгованості, узагальнену з матеріалів опрацьованих джерел, наведено в додатку А.

1.3. Роль оцінки поточних зобов'язань у бухгалтерському обліку установи

Поняття оцінки завжди супроводжує процес управління фінансово-господарською діяльністю суб'єкта господарювання чи бюджетної установи. Адже, будь-які операції, що здійснює бюджетна установа в процесі фінансово-господарської діяльності, необхідно вартісно виміряти з метою їх відображення в бухгалтерському обліку, а пізніше і у фінансовій звітності. Оцінка супроводжує будь-яку операцію, що здійснює бюджетна установа в процесі господарювання: купівля-продаж матеріальних цінностей, оренда майна, переоцінка основних засобів, виконання судового вироку, тощо. Все, що пов'язано з надходженням чи вибуттям активів, виникненням прав і зобов'язань потребує оцінки. Іншими словами поняття оцінки можна охарактеризувати як інструмент за допомогою якого у бухгалтерському обліку знаходять своє відображення всі операції, що здійснює бюджетна установа. Прийняття ефективних управлінських рішень можливе лише у випадку відображення у фінансовій звітності правдивої інформації, достовірність якої залежить від правильності оцінки об'єктів бухгалтерського обліку.

Огляд літератури з теорії бухгалтерського обліку дає можливість зробити висновки, що багато вчених характеризують оцінку як складову методу бухгалтерського обліку і наголошують на тому, що оцінка – це вираз у грошовій формі майна суб'єкта господарювання з метою узагальнення показників у бухгалтерському обліку та звітності.

Як мною зазначалося вище, в економічній літературі досліджуються поняття, що пов'язані з діяльністю суб'єктів господарювання. Наукових досліджень проблем (питань) обліку чи фінансово-господарської діяльності бюджетних установ практично немає, тому дане питання необхідно розглядати у двох напрямках: згідно з вимогами нормативно-правової бази та за науковим підходом (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Тлумачення поняття оцінки різними джерелами

Джерело	Визначення
Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку [19]	трактують оцінку як процес визначення грошових сум, за якими мають визнавати і відображати елементи фінансових звітів у балансі та звіті про прибутки і збитки
Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [11]	оцінка активів та зобов’язань підприємства здійснюється виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати й надалі
М.В. Кужельний [20]	називає оцінку не тільки складовою бухгалтерського обліку, а й його діючою контролюючою функцією фінансового стану
Я.В. Соколов [20]	оцінка є серцем методології бухгалтерського обліку
Н.М. Малюга [21]	оцінка – це процес усвідомлення позитивної чи негативної значимості будь-яких господарських явищ, результатів праці, форм виробничо-трудової діяльності, матеріальних вчинків, здобутків господарювання для задоволення людських потреб, інтересів, цілей суб’єкта
Л.Г. Ловінська [20]	це складова методу бухгалтерського обліку, за допомогою якої здійснюється вимірювання вартості об’єктів бухгалтерського обліку, створення якісних характеристик обліково-економічної інформації та інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємства й ефективності його менеджменту

Здійснивши аналіз трактувань поняття оцінки різними джерелами можна дійти висновку, що оцінка є одним з основних елементів бухгалтерського обліку, адже саме вона дає змогу отримати узагальнене уявлення про майновий стан та результати діяльності бюджетної установи чи суб’єкта господарювання.

Відповідно, як складова методу бухгалтерського обліку оцінка має такі функції:

- вимірювання вартості об’єктів бухгалтерського обліку;
- визначення критеріїв визнання активів, капіталу, зобов’язань, доходів і витрат;
- створення якісних характеристик облікової інформації;

- інформаційне забезпечення оцінки менеджменту, фінансового стану та фінансового результату діяльності суб'єктів господарювання [20, с. 403].

Метою оцінки фінансового стану бюджетної установи або її окремих активів, зобов'язань, є визначення на певну дату найбільш об'єктивної і реальної їх вартості.

Питання оцінки поточних зобов'язань є одним з найменш досліджених у наукових працях вітчизняних вчених. Проте, в умовах несвоєчасного здійснення бюджетними установами платежів за взятими зобов'язаннями у зв'язку з несвоєчасним отриманням фінансування, воно набуває все більшої актуальності.

Як відомо, активи та зобов'язання утворюють кістяк бухгалтерського балансу, про що свідчать і назви його розділів. Саме в балансі знаходять своє відображення на кінець звітного періоду залишки активів та зобов'язань, що утворилися на звітну дату за результатами фінансово-господарської діяльності бюджетної установи. І сам факт їх наявності та вартісний розмір, що відображений у фінансовому звіті, дає можливість оцінити їх стан на звітну дату по кожному виду, а відтак і ефективність діяльності установи загалом протягом звітного періоду. Адже, саме в балансі зафіксовані всі наявні цінності та взяті установою зобов'язання протягом звітного періоду. Тому погашення зобов'язань та вибуття активів протягом звітного періоду можна розглядати як їх списання їх з балансу. Тому логічним є той факт, що вибуття об'єктів в обліку оцінюють так, як вони відображені в балансі.

Діяльність бюджетних установ завжди суворо регламентована нормативно-правовими актами. Єдиним нормативно-правовим актом, в якому визначено умови оцінки зобов'язань, є НП(С)БО 128 “Зобов'язання”. Умови визнання зобов'язання бюджетною установою визначено також Бюджетним кодексом України і наказом Міністерства фінансів України № 309.

Схематично умови визнання зобов'язань відповідно до вимог нормативно-правових актів наведено на рисунку 1.3.

Рис. 1.3. Умови визнання зобов'язань відповідно до вимог нормативно-правових актів

Відповідно до вимог цього ж 128 стандарту бухгалтерського обліку: “зобов’язання слід розглядати як поточне, якщо воно підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу, навіть якщо первісний строк погашення був більше ніж дванадцять місяців та існує договір, укладений після дати балансу і до затвердження фінансової звітності, про переоформлення цього зобов’язання на довгострокове” [15].

В балансі установ зобов’язання відображаються за сумою погашення, яка є номінальною сумою грошових коштів або їх еквівалентів, яка, як очікується, буде сплачена для погашення зобов’язання в процесі звичайної діяльності.

На практиці переважна більшість бюджетних установ функціонує таким чином, що всі взяті ними бюджетні фінансові зобов’язання є поточними та мають бути завершені до кінця бюджетного року. Фактично це кредиторська заборгованість установи з оплати праці з нарахуваннями, розрахунки з постачальниками товарів та надавачами послуг, яка відображається у балансі і характеризує величину зменшення активів бюджетної установи після її погашення. Саме тому розрахунки з постачальниками та підрядниками, оцінка поточних зобов’язань є дуже важливою ділянкою обліку для бюджетної установи. Від правильності, точності їх оцінки залежить достовірність і надійність інформації, що відображена у фінансовій звітності, та можливість прийняття на її основі ефективних управлінських рішень, спрямованих на своєчасне погашення кредиторської заборгованості, що сприятиме формуванню позитивного іміджу установи серед суб’єктів господарювання.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Функціонування бюджетної установи в умовах нестабільності та обмеженості фінансових ресурсів, якими характеризується сучасний стан економіки країни, неминуче пов'язано з виникненням у ті чи інші часові проміжки заборгованості: кредиторської чи дебіторської, адже вона не створює прибуток самостійно, а утримується за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів.

Поняття кредиторської заборгованості досліджується досить давно та має багато тлумачень. Вивчаючи різні джерела, можна дійти висновку, що поняття кредиторської заборгованості трактується по-різному. В одних працях – це поточне зобов'язання, в інших – фінансові відносини, підтверджені в усній та письмовій формі. У будь – якому випадку спільним є те, що кредиторська заборгованість має всі складові боргу і в кінцевому результаті він повинен бути погашений.

При прийнятті управлінських рішень важливим є постійний та своєчасний контроль за станом кредиторської заборгованості, адже це дозволить установі не втратити довіру підрядних організацій та оминати нарахування штрафів або подання судових позовів.

Для коректності відображення кредиторської заборгованості в обліку потрібно вміти правильно її класифікувати. Найважливішою, на мою думку, є класифікація саме за строком виникнення, оскільки наявність простроченої кредиторської заборгованості за окремими захищеними статтями видатків матиме негативні наслідки для роботи установи. А саме, вона втрачає можливість повноцінно функціонувати: вчасно оплачувати придбаний товар, отримані послуги, проводити поточний ремонт або здійснювати капітальні видатки тощо.

Здійснивши аналіз трактувань поняття оцінки різними джерелами можна дійти висновку, що оцінка є одним з основних елементів бухгалтерського обліку, адже саме вона дає змогу отримати узагальнене уявлення про

майновий стан та результати діяльності бюджетної установи чи суб'єкта господарювання.

Загалом більшість бюджетних установ функціонує таким чином, що всі взяті ними бюджетні фінансові зобов'язання є поточними та мають бути оплачені до кінця бюджетного року. Зобов'язання, які залишаються непогашеними – це і буде кредиторська заборгованість установи, яка знайде своє відображення у балансі і характеризуватиме величину зменшення активів бюджетної установи після її погашення. Саме тому оцінка поточних зобов'язань є дуже важливою ділянкою обліку для бюджетної установи. Від правильності, точності оцінки залежить достовірність і надійність інформації, що відображена у фінансовій звітності, та можливість прийняття на її основі ефективних управлінських рішень, що сприятиме формуванню позитивного іміджу установи серед суб'єктів господарювання.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ НА ПРИКЛАДІ ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Оцінка діючої системи організації обліку розрахунків у бюджетній установі

Підкреслюючи значення бухгалтерського обліку в управлінні господарською діяльністю, німецький вчений-економіст І.Ф. Шерр ще наприкінці XIX століття писав, що “Бухгалтерський облік – непогрішний суддя минулого, необхідний керівник сучасного і надійний консультант майбутнього кожного підприємства”. Бухгалтерський облік організовується в основному для отримання користувачами необхідної інформації з метою прийняття правильних управлінських рішень. У зв’язку з цим виникає необхідність раціональної організації обліку всіх активів підприємства та джерел їх утворення [22].

Задоволення соціально-економічних потреб населення через надання державою або органом місцевого самоврядування необхідних послуг – освіта, охорона здоров’я, культура, наука, управління тощо – це ті бюджетні сфери, в яких власне функціонують бюджетні установи. Їх діяльність спрямована не на отримання прибутку, а задля задоволення потреб суспільства.

В процесі здійснення своєї діяльності бюджетні установи вступають в господарсько-фінансові відносини з іншими установами, а також з різними суб’єктами господарювання, підприємствами, організаціями, що призводить в силу різних факторів до виникнення як кредиторської, так і дебіторської заборгованості.

Нерідко бюджетні установи у процесі виконання кошторисів доходів і витрат стають платниками різних податків і зборів (обов’язкових платежів). Крім цього, у них виникає необхідність здійснити розрахунки по заробітній платі (грошовому забезпеченню) з працівниками, які перебувають в штаті або

працюють за договорами; здійснити відрахування від заробітної плати у державні цільові фонди; провести розрахунки з підзвітними особами у випадках видачі коштів під звіт; здійснити розрахунки з розпорядниками коштів вищого (нижчого) рівня (у разі здійснення операцій з внутрівідомчої передачі) тощо. Всі ці видатки установи здійснюють за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, які надаються їм безповоротно.

Грошові відносини, у які вступають бюджетні установи, реалізуючи управлінські, культурно-освітні, соціально-побутові та інші функції, можна охарактеризувати як готівкову та безготівкову форми розрахунків. Такий поділ обумовлений їх різною економічною сутністю, документообігом, видами й методами фінансового контролю.

Якщо в недалекому минулому готівкові розрахунки здебільше застосовувалися при розрахунках з фізичними особами, то в сучасних умовах господарювання у сукупному грошовому обороті все більшого поширення набуває безготівкова форма розрахунків в усіх сферах діяльності бюджетних установ. Це пов'язано з тим, що електронна система платежів забезпечує проведення платежів протягом одного операційного дня, відпадають витрати, пов'язані з перевезенням готівки. Крім цього, грошова маса акумулюється на єдиному казначейському рахунку, що створює умови для контролю за цільовим витрачанням бюджетних коштів з боку держави.

Найпоширенішим інструментом, за допомогою якого здійснюються безготівкові розрахунки є платіжні доручення за товари, роботи, послуги. За допомогою платіжних доручень також здійснюються розрахунки при проведенні нетоварних операцій: виплата заробітної плати працівникам, здійснення відрахувань у державні фонди, сплата бюджетними установами податків і платежів до бюджету тощо.

Слід зазначити, що ділова активність бюджетної установи характеризується перш за все швидкістю обороту її засобів, на яку негативно впливає обмеженість/затримка бюджетного фінансування. На показник фінансового результату діяльності установи, що залежить від швидкості

обертання капіталу, вкладеного в поточні активи, вагомий вплив має збільшення чи зменшення кредиторської та дебіторської заборгованості.

Тому одним із завдань обліку зобов'язань є забезпечення керівного складу достовірною, оперативною інформацією про стан поточної кредиторської заборгованості для прийняття ефективних та зважених управлінських рішень з метою недопущення прострочення її погашення.

Здійснити аналіз стану розрахунків бюджетної установи можна за даними балансу, регістрами бухгалтерського обліку. Вивчення стану кредиторської і дебіторської заборгованостей під час аналізу та причин їх виникнення (зміни), дозволить оцінити платоспроможність бюджетної установи та своєчасно розробити заходи щодо її поліпшення.

Розглянемо організацію обліку розрахунків у бюджетній установі на прикладі Головного управління Державної казначейської служби України в Івано-Франківській області.

Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності; забезпечення контролю за наявністю і рухом майна, використанням фінансових і матеріальних ресурсів; забезпечення дотримання порядку проведення розрахунків за товари, роботи та послуги, достовірності та повноти даних підтвердних документів, які формуються та подаються в процесі казначейського обслуговування; складання на підставі даних бухгалтерського обліку фінансової та бюджетної звітності, а також статистичної та іншої тощо, у Головному управлінні Казначейства функції бухгалтерської служби виконує відділ фінансової роботи.

У своїй діяльності відділ керується чинним законодавством України, Положенням про Головне управління Державної казначейської служби України в Івано-Франківській області, наказами Державної казначейської служби України та Головного управління Казначейства та іншими чинними нормативно-правовими актами.

Відділ за своїм статусом здійснює функції з виконання кошторису на утримання органів Державної казначейської служби області та апарату Головного управління Казначейства.

Відповідно до положення про відділ основними його завданнями, які пов'язані з організацією обліку розрахунків, є:

1. Фінансове забезпечення діяльності апарату Головного управління Казначейства та територіальних органів.

2. Ведення бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності Головного управління Казначейства та складення звітності.

3. Відображення у документах достовірної та у повному обсязі інформації про господарські операції і результати діяльності, необхідної для оперативного управління бюджетними призначеннями (асигнуваннями) та фінансовими і матеріальними (нематеріальними) ресурсами.

4. Забезпечення дотримання бюджетного законодавства при взятті бюджетних зобов'язань, своєчасного подання на реєстрацію таких зобов'язань, здійснення платежів відповідно до взятих бюджетних зобов'язань, достовірного та у повному обсязі відображення операцій у бухгалтерському обліку та звітності.

Важливим елементом системи бухгалтерського обліку бюджетної установи є її облікова політика. Саме тому з метою якісної організації бухгалтерського обліку розпорядником бюджетних коштів завжди розробляються два основні документи:

1. Наказ про облікову політику бюджетної установи.
2. Наказ про організацію бухгалтерського обліку і фінансової звітності бюджетної установи.

Якщо наказом про облікову політику визначаються процедури, методи оцінки бух. обліку і процедури, не визначені національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі або щодо яких передбачено більш ніж один їх варіант, а також визначаються строки

корисного використання груп основних засобів та нематеріальних активів, то основні моменти організації обліку у бюджетній установі знаходять своє відображення власне в наказі про організацію бухгалтерського обліку.

Наказ про організацію бухгалтерського обліку є розпорядчим документом бюджетної установи, який визначає порядок організації і ведення бухгалтерського обліку, ґрунтовані на вимогах НП(С)БО й інших нормативно-правових актів з питань бухгалтерського обліку в державному секторі. Зміст цього наказу визначається як вимогами загального законодавства, так і вимогами, встановленими внутрішніми актами, а також особливостями діяльності конкретної бюджетної установи.

У Головному управлінні Казначейства відповідно до пункту 10 частини п'ятої статті 22 Бюджетного кодексу України, частини шостої статті 6 та частини другої статті 8 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", пункту 6 Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.01.2011 N 59, Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 125 "Зміни облікових оцінок та виправлення помилок", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 24.12.2010 N 1629, з метою забезпечення належної організації ведення бухгалтерського обліку, складання та подання звітності розроблено наказ "Про організацію бухгалтерського обліку" від 20.05.2019 № 51. (Додаток Б).

Згідно норм даного наказу організація бухгалтерського обліку Головного управління Казначейства в частині здійснення розрахунків має забезпечувати:

- 1) повноту, достовірність та своєчасність відображення фактів фінансово-господарської діяльності в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності;

- 2) відображення в бухгалтерському обліку фактів фінансово-господарської діяльності не лише виходячи з їх правової форми, а й з урахуванням їх економічного змісту;
- 3) дотримання вимог бюджетного законодавства, зокрема щодо економічного та ефективного витрачання бюджетних коштів.

Бухгалтерський облік всіх господарських операцій здійснюється в грошовій одиниці України – гривні в хронологічному порядку за меморіально-ордерною формою обліку з використанням програмного комплексу “Парус-Бюджет” для обліку записів бухгалтерських операцій в облікових регістрах та форм меморіальних ордерів, затверджених наказом Міністерства Фінансів України від 08.09.2017 N 755 “Про затвердження типових форм меморіальних ордерів, інших облікових регістрів суб’єктів державного сектору та порядку їх складання” за загальним та спеціальним фондами державного бюджету окремо, у розрізі кодів програмної та економічної класифікації видатків державного бюджету.

Регістри бухгалтерського обліку повинні мати назву, період реєстрації господарських операцій, посаду, прізвище й підписи або інші дані, що дають змогу ідентифікувати осіб, які брали участь в їх складанні.

Господарські операції повинні бути відображені в облікових регістрах у тому звітному періоді, в якому їх здійснено, якщо інше не передбачено угодами.

Ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов’язань та фактів діяльності методом подвійного запису здійснюється відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2015 N 1219.

Бухгалтерський облік ведеться окремо за всіма джерелами надходжень (загальний та спеціальний фонди державного бюджету) та бюджетними програмами (кодами програмної класифікації видатків державного бюджету),

іншими операціями, передбаченими законодавством, та відображається в єдиному балансі.

Усі меморіальні ордери реєструються в книзі “Журнал-головна”. Облік у книзі “Журнал-головна” ведеться по субрахунках 1-го рівня.

Для аналітичного обліку готівкових операцій, прийнятих зобов’язань застосовуються форми карток і книг аналітичного обліку, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 29.06.2017 N 604 “Про затвердження форм карток і книг аналітичного обліку суб’єктів державного сектору та порядку їх складання”.

Відмінною особливістю організації бухгалтерського обліку у бюджетних установах є те, що він чітко регулюється державою у всіх напрямках. Це стосується і розрахунків з виплати заробітної плати працівникам, і здійснення нарахувань та утримань податків та єдиного внеску, і відображення руху коштів, і обліку банківських чи касових операцій, і обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами тощо. Зважаючи на такий контроль з боку держави за рухом коштів, що отримує бюджетна установа для забезпечення своєї діяльності у вигляді фінансування, а також від надання послуг, процедури бухгалтерського обліку повинні фіксуватися систематично у розрізі кожного контрагента та надавати для зовнішніх і внутрішніх користувачів необхідну інформацію.

Саме тому Положення про організацію бухгалтерського обліку Головного управління Казначейства розроблене з таким розрахунком, щоб охопити всі аспекти діяльності установи та належним чином унормувати всі моменти ведення бухгалтерського обліку та складання бюджетної і фінансової звітності в установі.

Питання організації обліку розрахунків у Головному управлінні Казначейства в Івано-Франківській області відображено у розділах:

1. Облік банківських операцій.
2. Облік касових операцій.
3. Облік підзвітних сум.

4. Облік розрахунків з дебіторами та кредиторами.

Так, кошти, які надходять у розпорядження Головного управління Казначейства, обліковуються на реєстраційних, спеціальних реєстраційних рахунках, інших рахунках, відкритих у Державній казначейській службі України в порядку, визначеному наказом Міністерства фінансів України від 22.06.2012 N 758 “Про затвердження Порядку відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України”.

Аналітичний облік наявності та руху таких коштів ведеться за їх видами та в розрізі кодів бюджетної класифікації доходів, видатків та кредитування бюджету.

Залишки коштів на рахунках у бухгалтерському обліку повинні відповідати залишкам коштів за виписками Державної казначейської служби України з відповідного реєстраційного, спеціального реєстраційного, іншого рахунка, відкритого для установи.

Нумерація платіжних доручень застосовується єдина наскрізна для всіх реєстраційних рахунків, починаючи з одиниці кожного бюджетного року.

Що стосується бухгалтерського обліку розрахунків з підзвітними особами, то зазначеним наказом унормовано, що він ведеться в розрізі підзвітних осіб.

Направлення працівників у відрядження здійснюється відповідно до наказу Головного управління Казначейства. При наявності відкритих асигнувань на рахунках за відповідним кодом економічної класифікації видатків відрядженому працівнику виплачується аванс в межах суми, необхідної для оплати проїзду, наймання житлового приміщення, добових. Виплата здійснюється шляхом безготівкового перерахування коштів з реєстраційного рахунка установи на картку працівника. Підзвітні суми мають цільове призначення й повинні витратитися з метою, на яку вони видані.

Видача готівки під звіт на господарські потреби здійснюється відповідно до вимог чинних нормативно-правових актів.

Звіт про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт, форму та порядок заповнення якого затверджено наказом Міністерства доходів і зборів України від 28.09.2015 N 841, здається до відділу фінансової роботи разом з належним чином оформленими документами у строки, визначені Податковим кодексом України.

Невикористаний залишок коштів, виданий як аванс на відрядження, повертається на реєстраційний рахунок установи, відкритий у Державній казначейській службі України.

У разі наявності в підзвітних осіб залишку непогашеної заборгованості за попередніми сумами видача нових сум під звіт не здійснюється.

Нумерація звітів про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт, здійснюється починаючи з 1 січня кожного бюджетного року.

Понесені підзвітною особою витрати відшкодовуються на підставі оформленого авансового звіту з оригіналами документів, які їх підтверджують.

Облік розрахунків з дебіторами та кредиторами здійснюється на підставі укладених договорів та/або належним чином оформлених накладних, актів виконаних робіт/наданих послуг.

Попередня оплата в договорах про закупівлю товарів, робіт і послуг за бюджетні кошти передбачається лише в разі закупівлі на строки, встановлені постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.2014 N 117 “Про здійснення попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти” та належним чином оформленого дозволу.

Списання дебіторської та кредиторської заборгованості, строк позовної давності якої минув, проводиться комісією, яка створюється за окремим наказом Головного управління Казначейства в разі виникнення такої необхідності.

Наказом про організацію бухгалтерського обліку затверджено і графік документообігу основних первинних документів у Головному управлінні Державної казначейської служби України в Івано-Франківській області.

Таким чином, питання проведення розрахунків, яке реалізується шляхом взяття бюджетною установою зобов'язань, є досить актуальним на сьогодні, оскільки в умовах обмеженості та/або несвоєчасності фінансування процес розрахунків завжди супроводжується виникненням кредиторської та дебіторської заборгованостей, які є негативними чинниками в роботі бюджетних установ. При виникненні дебіторської заборгованості відволікаються державні кошти, які могли б спрямуватися на фінансування статутних потреб установи, а кредиторська заборгованість сприяє створенню негативного іміджу установи серед суб'єктів господарювання.

У процесі управління бюджетними коштами саме на бюджетні установи покладена відповідальність за виявлення, вимірювання, реєстрацію, накопичення, узагальнення, зберігання та передачу інформації про їх діяльність. Інформація сформована у системі їх бухгалтерського обліку має відповідати як потребам управління установою, так і потребам зовнішніх користувачів інформації, сприяти мінімізації помилок та перекручень інформації під час прийняття управлінських рішень [23].

Саме тому правильна організація обліку кредиторської та дебіторської заборгованості в бюджетних установах сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій за борговими правами з метою прийняття зважених управлінських рішень. .

2.2. Методика первинного, синтетичного та аналітичного обліку кредиторської заборгованості в бюджетній установі

Кредиторська заборгованість є доволі характерною ознакою бухгалтерського балансу бюджетної установи. Адже, через несвоєчасне отримання бюджетними установами фінансування, досить частими є випадки порушення договірних домовленостей в частині дотримання термінів здійснення розрахунків за матеріальні цінності, роботи, послуги, що призводить до несвоєчасного виконання взятих на себе зобов'язань. Розмір кредиторської заборгованості, як і дебіторської, час їх існування окреслюють

фінансовий стан установи у звітному періоді. Саме тому, учасникам розрахунків необхідно здійснювати ефективне управління заборгованістю, сприяти її зменшенню та не виникненню простроченої заборгованості.

Відповідно до п. 5 ст. 9 Закону № 996: всі господарські операції повинні бути відображені в обліку в тому звітному періоді, в якому вони були здійснені на підставі первинних документів. При цьому первинні документи повинні бути оформлені у встановленому порядку і в подальшому мають знайти своє відображення у регістрах бухгалтерського обліку установи, останній день реєстрації в яких припадає на останній день місяця [11].

Виходячи з зазначеної законодавчої норми, не відображення установою в обліку господарської операції у періоді, в якому вона була здійснена, буде трактуватися порушенням порядку ведення бухгалтерського обліку.

Облік зобов'язання починається з його визнання, оцінки та відображення в системі рахунків з наступним розкриттям у фінансовій звітності [24].

Зобов'язання реєструються в обліку бухгалтерським записом тільки тоді, коли у зв'язку з ним виникає заборгованість. Зобов'язання, що обумовлені укладеними договорами, відображаються в бухгалтерському обліку з моменту початку виконання договору однією з його сторін [24].

У разі виникнення в установи зобов'язання перед іншими юридичними та фізичними особами щодо сплати їм заборгованості за вже отримані матеріальні цінності, роботи чи послуги, це буде кредиторська заборгованість, облік якої регулюється НП(С)БОДС 128 “Зобов'язання” [15]. Для накопичення інформації про розрахунки з кредиторами планом рахунків № 1203 передбачений Клас рахунків 6 “Зобов'язання”.

Оскільки в установі кредиторська заборгованість може утворитися не тільки за товари, роботи та послуги, а й за всіма видами платежів до бюджету, з оплати праці, включаючи депоновану, за внутрішніми розрахунками тощо, то, з метою всебічного охоплення та детального відображення таких

розрахунків в обліку, планом рахунків передбачений поділ зобов'язань на: (рис. 2.1).

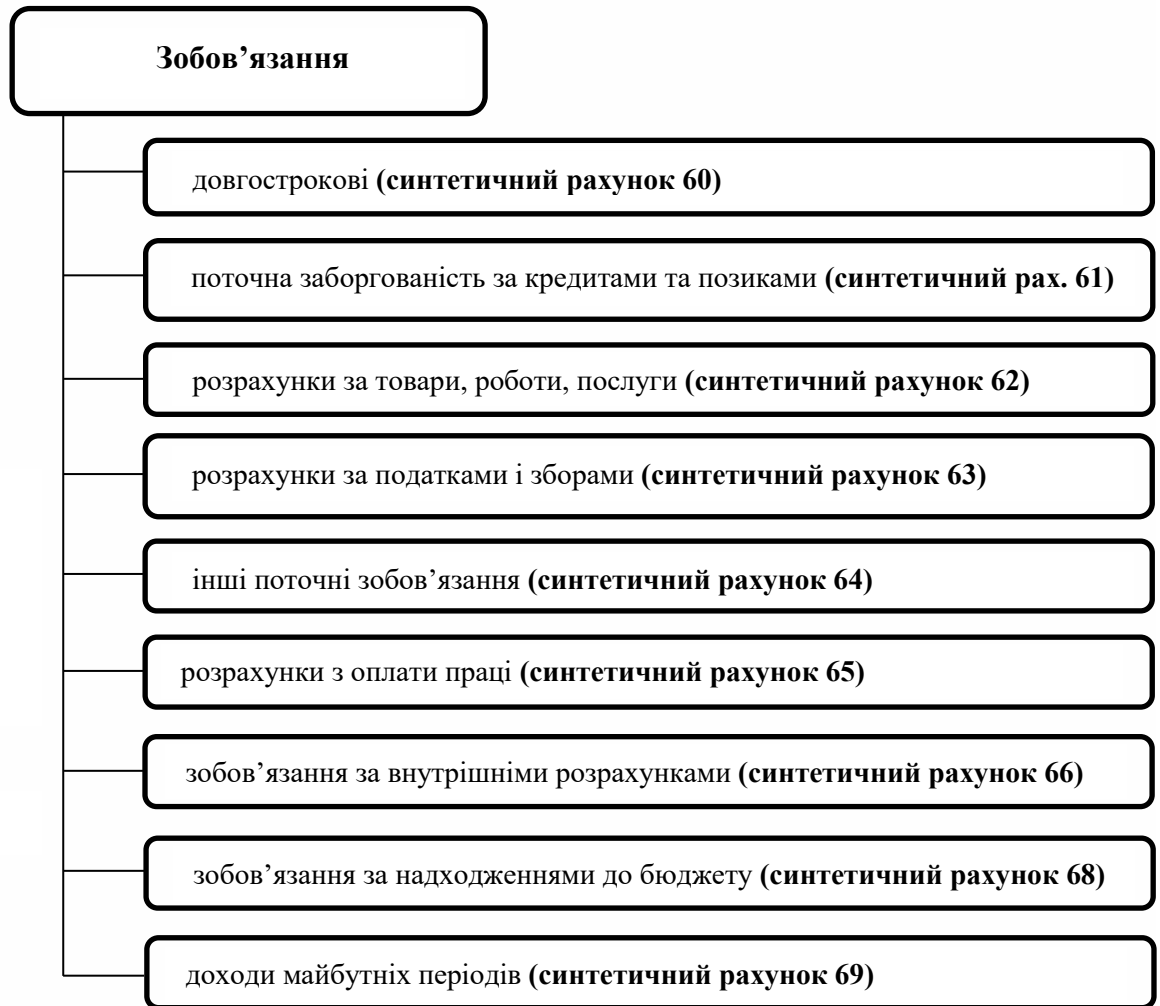

Рис. 2.1. Види зобов'язань відповідно до Плану рахунків № 1203 [25]

Розглянемо організацію обліку зобов'язань в бюджетній установі на прикладі Головного управління Державної казначейської служби України в Івано-Франківській області (далі - Головне управління Казначейства). Головне управління Казначейства є неприбутковою установою та утримується за рахунок коштів державного бюджету за КПКВ 3504010 “Керівництво та управління у сфері казначейського обслуговування”. Не є платником податку на прибуток, але є платником податку на додану вартість. За зазначеною вище програмою для обслуговування апарату, Головному управлінню Казначейства відкрито 1 реєстраційний рахунок за коштами загального фонду державного бюджету, 1 реєстраційний рахунок за коштами спеціального фонду

державного бюджету, а саме для обліку коштів, отриманих як плата за послуги, що надаються бюджетними установами, а також 1 рахунок для розрахунків з Фондом та працівниками по листках тимчасової втрати працездатності (лікарняні).

Відповідно до затверджених на 2021 рік бюджетних призначень у Головному управлінні Казначейства кошти загального фонду державного бюджету спрямовуються на:

- оплату праці з нарахуваннями;
- закупівлю предметів, матеріалів, обладнання та інвентаря;
- оплату послуг (крім комунальних);
- оплату видатків на відрядження;
- оплату комунальних послуг та енергоносіїв;
- оплату інших поточних видатків.

Відповідно до напрямків витрачання коштів в установі є ймовірність виникнення кредиторської заборгованості по зазначених статтях витрат. Розглянемо методику синтетичного, аналітичного та первинного обліку кредиторської заборгованості по вказаних напрямках здійснення видатків.

В загальній структурі видатків установ і організацій оплата праці, як правило, складає від 60 до 80 відсотків. Вочевидь, облік праці та розрахунків по заробітній платі є одним із найважливіших напрямів облікового процесу бюджетних установ.

У Головному управлінні Казначейства фінансування виплат по заробітній платі здійснюється із загального фонду державного бюджету за КЕКВ 2111 “Заробітна плата”, нарахування – за КЕКВ 2120 “Нарахування на оплату праці”. Дані статті витрат є захищеними відповідно до Закону України “Про Державний бюджет України”. Це означає, що виплати по заробітній платі здійснюються першочергово разом із перерахуваннями до фондів обов’язкових платежів.

Наказом про організацію бухгалтерського обліку затверджено графік документообігу основних первинних документів в частині операцій з оплати праці у Головному управлінні Казначейства.

ГРАФІК

документообігу основних первинних документів в частині операцій з оплати праці у Головному управлінні Казначейства

Назва первинного документа	Відповідальний за оформлення первинних документів	Надходження (складання) первинних документів до відділу фінансової роботи	Кількість днів опрацювання первинних документів відділом фінансової роботи	Кількість днів використання первинних документів відділом фінансової роботи для запису в реєстри обліку
Табель обліку робочого часу	Відповідні спеціалісти структурних підрозділів, Відділу персоналу	До 12 та 24 числа кожного місяця	2 дні	1 - 3 дні
Лікарняний лист	Відповідні спеціалісти структурних підрозділів, комісія з соціального страхування	Після підписання протоколу засідання комісії з соціального страхування	1 день	1 - 3 дні
Відомість розподілу нарахувань (утримань) заробітної плати	Головний спеціаліст відділу	У кінці звітного місяця	1 день	1 - 3 дні
Розрахунково-платіжна відомість	Головний спеціаліст відділу	Наступний день після отримання зарплати	1 день	1 - 3 дні
Розрахунок оплати відпусток	Головний спеціаліст відділу	У день нарахування відпускних	1 день	1 - 3 дні
Розрахунковий лист	Головний спеціаліст відділу	До 5 числа місяця, що настає за звітним	1 день	1 - 3 дні
Меморіальний ордер N 5	Головний спеціаліст відділу	До 5 числа місяця, що настає за звітним	1 день	1 - 3 дні
Накази про прийняття на	відділ персоналу	У день підписання	1 день	1 - 3 дні

роботу, звільнення з роботи, про переведення, надання відпусток				
Накази про встановлення надбавок за ранг, вислугу років та доплат	відділ персоналу	У день підписання	1 день	1 - 3 дні

Планом рахунків № 1203 для обліку розрахунків з працівниками за всіма видами оплати праці і допомоги по тимчасовій непрацездатності до синтетичного рахунка 65 “Розрахунки з оплати праці” передбачено субрахунок 6511 “Розрахунки із заробітної плати”, який є пасивним. За кредитом субрахунку 6511 відображаються нараховані суми – це фактичні видатки бюджетної установи, оплата яких здійснюватиметься за кодом економічної класифікації видатків 2110 і обліковуються за дебетом рахунків 8011, 8111 і 82 залежно від того, яким працівникам і за рахунок яких коштів здійснюють нарахування. Суми, відраховані із заробітної плати, відображають по дебету субрахунку 6511, а кредитуються відповідні субрахунки з розрахунків за відрахуваннями.

Суми депонованої заробітної плати обліковують за кредитом субрахунку 6412 “Розрахунки з депонентами”.

Найбільш поширені проводки з нарахування заробітної плати працівникам в бюджетних установах, здійснення відрахувань та виплати наведено у таблиці 2.1.

Бюджетні установи зобов’язані одночасно із сплатою прибуткового податку, але не пізніше терміну отримання коштів на виплату заробітної плати, перерахувати страхові внески відповідним фондам.

Після нарахування заробітної плати за місяць відповідальні працівники бухгалтерської служби формують та перевіряють зведену розрахунково-платіжну відомість.

Таблиця 2.1

Кореспонденція рахунків при здійсненні найбільш поширених операцій з нарахування заробітної плати, проведення відрахувань та виплати

№ п/п	Зміст операції	Дебет субрахунку	Кредит субрахунку
1	Нараховано заробітну плату працівникам	8011 або 8111 “Витрати на оплату праці”	6511 “Розрахунки із заробітної плати”
2	Нараховано єдиний внесок на загально-обов’язкове державне соціальне страхування	8012 або 8112 “Відрахування на соціальні заходи”	6313 “Розрахунки із загальнообов’язкового державного соціального страхування”
3	Нараховано допомогу по тимчасовій непрацездатності, що сплачуються за рахунок коштів бюджетної установи	8011 або 8111 “Витрати на оплату праці”	6511 “Розрахунки із заробітної плати”
4	Нараховано допомогу по тимчасовій непрацездатності, що здійснюється за рахунок ФСС з тимчасової втрати працездатності	2114 “Дебіторська заборгованість за розрахунками із соціального страхування”	6511 “Розрахунки із заробітної плати”
5	Надійшли на рахунки установи кошти для виплати працівникам допомоги з тимчасової непрацездатності	2314 “Інші рахунки в Казначействі”	2114 “Дебіторська заборгованість за розрахунками із соціального страхування”
6	Здійснено утримання із заробітної плати згідно із законодавством	6511 “Розрахунки із заробітної плати”	6311 “Розрахунки з бюджетом за податками і зборами”, 6313 “Розрахунки із загально-обов’язкового державного соціального страхування”, 6516 “Розрахунки з членами профспілки за безготівковими перерахуваннями сум членських профспілкових внесків”, 6518 “Розрахунки за виконавчими документами та інші утримання”
7	Перераховано з реєстраційних, спеціальних реєстраційних, інших рахунків суми заробітної	6511 “Розрахунки із заробітної плати” 6518 “Розрахунки за виконавчими	2313 “Реєстраційні рахунки”, 2314 “Інші рахунки в Казначействі”, 2315 “Рахунки для обліку депозитних сум”

	плати, утримань із заробітної плати	документами та інші утримання”	
8	Віднесено на рахунок депонентів не отриману у строк заробітну плату	6511 “Розрахунки із заробітної плати”	6412 “Розрахунки з депонентами”

На підставі розрахункових (розрахунково-платіжних) відомостей бухгалтерські записи із застосуванням кореспонденції субрахунків та суми нарахованої заробітної плати і відрахування з неї заносяться у меморіальний ордер № 5 “Зведення розрахункових відомостей із заробітної плати та стипендії” (Додаток В).

Окремо розглянемо методику синтетичного та аналітичного обліку розрахунків з підзвітними особами. У Головному управлінні Казначейства підзвітними особами, як правило, є працівники, направлені у відрядження, на навчання або особи, яким видаються кошти під звіт для купівлі товарів на господарські потреби.

Наказом про організацію бухгалтерського обліку затверджено графік документообігу основних первинних документів в частині операцій з розрахунків з підзвітними особами у Головному управлінні Казначейства.

ГРАФІК

документообігу основних первинних документів в частині операцій з розрахунків з підзвітними особами у Головному управлінні Казначейства

Назва первинного документа	Відповідальний за оформлення первинних документів	Надходження (складання) первинних документів до відділу фінансової роботи	Кількість днів опрацювання первинних документів відділом фінансової роботи	Кількість днів використання первинних документів відділом фінансової роботи для запису в реєстри обліку
Звіт про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт, з додатками	Підзвітні особи	Протягом п’яти робочих днів після повернення з відрядження	1 день	1 - 3 дні
Меморіальний ордер N 8	Головний спеціаліст відділу	До 5 числа місяця, що	1 день	1 - 3 дні

		настає за звітним		
--	--	----------------------	--	--

Після повернення з відрядження упродовж п'яти днів підзвітна особа разом з належним чином оформленими підтверджувальними документами (проїзні документи; чеки, квитанції; документи про наймання житла) надає до відділу фінансової роботи звіт про використання коштів, виданих на відрядження.

Планом рахунків № 1203 для обліку розрахунків з підзвітними особами передбачено субрахунок 2116 “Дебіторська заборгованість за розрахунками з підзвітними особами”. За дебетом субрахунку відображаються суми, видані під звіт, та суми перевитрат, що підлягають відшкодуванню підзвітною особою; за кредитом субрахунку – витрати в сумі авансу та повернені залишки підзвітних сум.

Найбільш поширені проводки з обліку розрахунків з підзвітними особами наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Кореспонденція рахунків при здійсненні найбільш поширених операцій з обліку розрахунків з підзвітними особами

№ п/п	Зміст господарських операцій	Дебет	Кредит
1	Перерахування авансу підзвітній особі з реєстраційного рахунку	2116	2313
2	Подано звіт про витрачені підзвітні суми на придбання матеріалів, продуктів харчування тощо	1514, 1515, 1812	2116
3	Списано витрачені кошти на відрядні витрати	8411	2116

Аналітичний облік розрахунків з підзвітними особами ведуть у меморіальному ордері № 8 “Накопичувальна відомість за розрахунками з підзвітними особами” (Додаток Г) за кодами економічної класифікації видатків. У даному ордері залишок на кінець місяця за субрахунком 2116 розраховується за кожною підзвітною особою та обраховується загальна сума.

Такий залишок дебетовим – вказує на наявність в обліку авансових сум, за якими підзвітні особи ще не подали звітів, та кредитовим – відображає розмір перевитрат за звітами порівняно із сумами, отриманими під звіт. У таких випадках в установі виникає кредиторська заборгованість.

У балансі бюджетної установи дебетове сальдо рахунка 2116 відображають у складі оборотних активів, тобто в активі балансу, а кредитове – у складі зобов’язань установи – у пасиві балансу.

У процесі здійснення своє звичайної діяльності бюджетна установа вступає у договірні відносини з різноманітними юридичними та фізичними особами-підприємцями щодо отримання від них товару, робіт та послуг. Як правило, у процесі такої діяльності, при виконанні кошторису доходів і видатків в установі виникають поточні зобов’язання – це заборгованість бюджетної установи, що виникла внаслідок минулих подій (придбано товари, отримано послуги) і погашення якої очікується протягом поточного бюджетного року. Заборгованість по розрахунках з іншими кредиторами у структурі поточних зобов’язань посідає важливе місце. Для обліку таких зобов’язань Планом рахунків № 1203 передбачено рахунок 62 “Розрахунки за товари, роботи, послуги”, який має такі субрахунки:

- 6211 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками”;
- 6212 “Розрахунки із замовниками за роботи і послуги”;
- 6213 “Розрахунки із замовниками за науково-дослідні роботи”;
- 6214 “Розрахунки за одержаними авансами” [25].

Виникнення заборгованості відображається за кредитом рахунку 62, за дебетом – її погашення, списання, що призводить до збільшення складу оборотних активів установи. Крім цього, за кожним субрахунком ведеться аналітичний облік розрахунків у розрізі контрагентів з метою вжиття заходів щодо своєчасного погашення кредиторської заборгованості.

Найбільш поширені проводки з обліку господарських операцій, які застосовуються у Головному управлінні казначейства, щодо придбання товарів, отримання послуг наведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Кореспонденція рахунків при здійсненні найбільш поширених операцій з обліку окремих господарських операцій щодо придбання товарів, отримання послуг

№ п/п	Зміст господарських операцій	Дебет	Кредит
1	Розрахунки з постачальником за електроенергію	6211 8013	2313 6211
2	Розрахунки з постачальником за газ	6211 8013	2313 6211
3	Придбання запчастин	6211 1515	2313 6211
4	Придбання пального	6211 1514	2313 6211
5	Придбання основних засобів	6211 1312	2313 6211

Аналітичний облік розрахунків із різними підприємствами, установами та організаціями ведеться у меморіальному ордері № 6 “Накопичувальна відомість за розрахунками з кредиторами” (Додаток Д). Відомість складається за місяць окремо за кожним кредитором та в розрізі кодів економічної класифікації видатків. Записи в накопичувальній відомості здійснюються за кожною операцією, що підтверджена документом, оформленим відповідно до законодавства. Операції за розрахунками з кредиторами, що здійснюються за рахунок коштів спеціального фонду, ведуться в окремому ордері за цією самою формою. У подальшому “Сума оборотів за меморіальним ордером” у вигляді відповідної кореспонденції субрахунків переноситься до книги “Журнал-головна”. Меморіальний ордер підписується виконавцем, особою, що перевірила меморіальний ордер, та головним бухгалтером.

Аналітичний облік зобов’язань бюджетні установи ведуть у Книзі обліку асигнувань та прийнятих зобов’язань – форма аналітичного обліку в якій реєструються угоди, укладені бюджетними установами. Призначена для контролю відповідності прийнятих зобов’язань бюджетним асигнуванням. Зазначена книга відкривається на рік на підставі затвердженого кошторису

доходів і видатків установи за кодами економічної класифікації видатків. Усі зміни, що вносяться до кошторисних призначень установи протягом року, підлягають відображенню у даній книзі. Книга ведеться окремо за загальним і спеціальним фондами. В книзі обов'язково реєструється кожна укладена угода, за наслідками виконання якої бюджетна установа зобов'язана сплатити кошти та отримані послуги та/або матеріальні цінності, і в тому числі довгострокові угоди минулих років, що передбачають сплату бюджетних коштів у поточному році. Після кожної зареєстрованої угоди у книзі виводиться залишок кошторисних призначень за кодами програмної та економічної класифікації видатків, у межах яких установа надалі може приймати зобов'язання.

В балансі зобов'язання, власне суми кредиторської заборгованості, відображаються за сумою погашення – номінальною сумою грошових коштів, яка буде сплачена установою для їх погашення в процесі звичайної діяльності. Дебіторська заборгованість відображається в активі балансу, кредиторська – в пасиві.

Таким чином, належно організований бухгалтерський облік кредиторської заборгованості сприятиме своєчасності її погашенню з метою недопущення наявності простроченої заборгованості; допоможе керівному апарату бюджетної установи в прийнятті зважених та оптимальних управлінських рішень; надасть інформацію про фінансовий стан установи зовнішнім та внутрішнім користувачам.

2.3. Практика застосування програмних продуктів в умовах автоматизації бухгалтерського обліку: переваги та недоліки

Важливою ознакою успішного розвитку економіки країни в цілому, підприємств, суб'єктів господарювання є наявність в будь - який момент часу повної, достовірної економічної інформації, необхідної для прийняття зважених управлінських рішень на всіх рівнях. Зазначене ще більше можна

віднести і до функціонування бюджетної сфери, адже можливість оперативного управління бюджетними коштами дозволить:

- якісно реалізовувати державні програми;
- спрямовувати бюджетні кошти на вирішення першочергових соціально-економічних потреб населення;
- посилити контроль за надходженнями, цільовим і ефективним використанням коштів на всіх етапах виконання бюджетів усіх рівнів;
- підвищити відповідальність учасників бюджетного процесу та забезпечити належну бюджетну звітність.

Крім цього, як вже неодноразово зазначалося, бюджетна сфера має свої особливості бухгалтерського обліку, характерними рисами якого є:

- держава виконує контрольну функцію щодо фінансово-господарської діяльності бюджетної установи за допомогою казначейської системи виконання бюджетів усіх рівнів;
- облік видатків в бюджетній сфері організовано відповідно до бюджетної класифікації в розрізі кодів економічної класифікації видатків;
- видаткові та прибуткові операції бюджетних установ суворо контролюються на всіх етапах їх здійснення;
- особливості у регулюванні облікової політики.

Давно доведеним є той факт, що якість вихідної економічної інформації, враховуючи її об'єми, яка необхідна для аналізу результатів фінансово-господарської діяльності установи, планування на наступні бюджетні періоди, обґрунтованого ухвалення та реалізації ефективних управлінських рішень, напряду залежить від використання засобів програмного забезпечення, починаючи з створення вихідної первинної інформації.

Автоматизація обліку, починаючи з первинних форм збору інформації, дозволяє у будь-який момент швидко її узагальнити, згрупувати та перетворити на вихідні форми аналітичної спрямованості, що дозволяє вести облік не тільки в синтетичних, а й в аналітичних розрізах, робить можливим

здійснення вибірки відповідно до потреб керівництва. Автоматизація облікового процесу значно розширює його можливості, сприяє підвищенню ефективності та якості процедур бухгалтерського обліку, що в свою чергу сприяє ефективності процесу управління в бюджетній установі.

Завдання автоматизації – це підвищення якості роботи бухгалтерів і бухгалтерії в цілому. Комп'ютер – це тільки інструмент, який дозволяє максимально повно використовувати кваліфікацію спеціаліста та спрощувати щоденну рутинну роботу бухгалтера [26].

Як свідчить практика, ведення обліку в паперовій формі без використання програмного забезпечення, неминуче призведе до значної кількості помилок, які виникають, як правило, на етапі перенесення показників з одного облікового регістру до іншого, а також при складанні різних довідок і звітів. Не слід забувати, що різного виду помилки в обліку можуть спричинити накладання контролюючими органами штрафів, пені, що негативно відобразиться і на репутації бухгалтерської служби чи головного бухгалтера установи зокрема.

Автоматизація облікового процесу дозволяє повністю звільнитися від такого роду помилок, оскільки при автоматизованому обліку ведеться, як правило, тільки один обліковий регістр, а всі інші формуються автоматично.

Сьогодні ринок ІТ технологій стрімко розвивається і пропонує широкий вибір бухгалтерських програм. Враховуючи особливості діяльності бюджетної сфери слід пам'ятати, що “тільки за умови вибору правильного програмного забезпечення можна максимізувати ефективність та ведення облікової діяльності, що безумовно, є необхідним кроком на шляху до розвитку і процвітання підприємства” [27]. Проте, в бюджетній сфері, в якій панує вертикальна підпорядкованість бюджетних установ від головного розпорядника коштів до розпорядника коштів нижчого рівня, вибір програмного продукту, як правило, обмежується вибором, скерованим “зверху”.

Крім цього, в умовах обмеженого фінансування бюджетна установа не завжди може дозволити собі придбати той програмний продукт, який в повній мірі забезпечить її потреби в автоматизації облікового процесу.

Окремо слід відзначити і той факт, що певні програмні продукти, які використовувалися бюджетними установами України протягом тривалого часу, в силу політичних обставин були заборонені для використання в Україні шляхом введення санкцій проти компаній розробників даних програмних продуктів. У багатьох випадках це призвело до того, що бюджетні установи одні ділянки обліку ведуть автоматизовано, а на інших всі аналітичні реєстри створюють, заповнюють із використанням .xls таблиць.

Розглянемо програмні продукти, які у своїй діяльності використовує Головне управління Казначейства в організації обліку та при поданні звітності.

Автоматизація бухгалтерського обліку в установі забезпечується за допомогою програмного комплексу “Парус”, який налічує ряд модулів, що можуть функціонувати окремо або в комплексі. Робота в програмному комплексі дозволяє:

- реєструвати та обробляти первинні банківські та касові документи;
- здійснювати облік операцій за реєстраційними та іншими рахунками, відкритими у Головному управлінні Казначейства;
- здійснювати облік розрахунків з підзвітними особами, різними дебіторами та кредиторами;
- вести облік кошторису витрат в розрізі кодів програмної класифікації видатків;
- здійснювати нарахування заробітної плати, відпускних, виплат за лікарняними листками;
- здійснювати облік основних засобів, малоцінних та швидкозношуваних предметів, матеріальних цінностей тощо.

У програмі завантажено діючий план рахунків № 1203; є розділ, до якого вноситься перелік контрагентів, з якими співпрацює установа в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності; наявний розділ із переліком

товарно-матеріальних цінностей, які придбавалися установою. Розділ “Господарські операції” містить інформацію про проведені установою господарські операції. Даний розділ є дуже важливим, оскільки саме з нього формуються:

- інформація щодо розрахунків з дебіторами та кредиторами, яка містить дані про наявну кредиторську та дебіторську заборгованість;
- інформація по заборгованості в розрізі контрагентів, суми;
- інформація щодо руху матеріальних цінностей;
- оборотні відомості руху по рахунках за необхідний період.

У розділі “Договірні документи” є можливість створення договірних документів по контрагентах; розділ “Юридичні та фінансові зобов’язання” дозволяє створити документ, необхідний для реєстрації фінансових зобов’язань в органах Казначейства та підготувати платіжний документ на їх оплату. Таким чином, програма значною мірою вирішує широке коло завдань автоматизації бухгалтерського обліку в бюджетній установі, зокрема ділянки, що стосується обліку розрахунків.

Для подання звітності у контролюючі органи у Головному управлінні Казначейства використовується програма електронної звітності “Соната”. Дана програма дозволяє створити, перевірити, підписати електронним підписом звітність у податкову службу, органи статистики та органи Пенсійного фонду, що є доволі зручно, оскільки одна програма охоплює декілька установ, яким необхідно надавати звітність.

До недоліків даного програмного забезпечення можна віднести те, що воно потребує створення резервних копій даних окремо на іншому персональному комп’ютері після закінчення кожного звітного періоду з метою відновлення даних у випадках можливої їх втрати.

Як неодноразово зазначалося, всі бюджетні установи перебувають на розрахунково – касовому обслуговуванні в органах Казначейства, що передбачає проведення всіх розрахунків через казначейську систему виконання бюджетів.

Оскільки завдання, які виконують органи Казначейства, досить складні, об’ємні та різноманітні, то у своїй діяльності вони використовують сучасні автоматизовані інформаційні технології, що забезпечує створення єдиного інформаційного простору, який охоплює всі ділянки та всіх учасників бюджетного процесу. Казначейське обслуговування передбачає використання наступних автоматизованих систем, через які відбувається “спілкування” між бюджетною установою та органом Казначейства:

- програмно-технічний комплекс “Клієнт Казначейства – Казначейство”
- система дистанційного обслуговування клієнтів органів Казначейства з використанням засобів криптографічного захисту інформації Державної казначейської служби України;
- автоматизована система “Є-Звітність” – система подання електронної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, а також державними цільовими фондами.

Використання зазначених систем забезпечує:

- економію фінансових та матеріальних ресурсів, адже зникає потреба здійснення регулярних витрат на проїзд, в закупівлі великих обсягів паперу, комплектуючих до оргтехніки тощо;
- отримання безкоштовного підключення, оновлення програмного забезпечення та консультативної підтримки спеціалістів в режимі реального часу;
- захист інформації та відсутність потреби у створенні резервних копій баз даних.

Проте, для бюджетних установ виникає потреба в закупівлі сучасної техніки, яка здатна підтримувати роботу цих комплексів; бухгалтерам необхідно постійно навчатися з метою освоєння принципів роботи великої кількості програм, які застосовуються в роботі бюджетних установ. З розвитком цифрових технологій все більшого поширення набуває необхідність підписання документів електронним цифровим підписом, що вимагає закупівлі захищених носіїв особистого ключа – токенів. Останній

пункт вимагає фінансових вкладень, що для невеликих бюджетних установ може стати проблемним моментом, адже переважно вони і так функціонують в умовах обмеженого фінансування.

Здійснивши аналіз кількості програмних продуктів, які у своїй діяльності використовує Головне управління Казначейства, можна зробити висновок, що великим недоліком сучасної автоматизації обліку в бюджетних установах, який притаманний всім бюджетним установам, адже вони функціонують в наближених умовах, є використання безлічі програм, необхідних для організації ведення обліку, складання та подання звітності різним контролюючим структурам. Між програмними продуктами немає чіткого взаємозв'язку, який дозволить накопичити показники за даними обліку, вивантажити їх для формування та підписання всіх видів звітності та відправити її до органів, відповідальних за її приймання та перевірку.

На практиці має місце ситуація, коли, сформувавши певні регістри бухгалтерського обліку в одному програмному продукті, бухгалтер змушений повністю або частково вручну заносити показники в інші програмні продукти, щоб створити та підписати звітні форми, які необхідно надати контролюючим органам.

Знову ж таки виникають ризики допущення механічних помилок при ручному внесенні показників, додатково витрачається робочий час та трудові ресурси. Крім цього, це додаткові фінансові затрати, спрямовані на оновлення кількох програмних продуктів у зв'язку зі змінами нормативної бази та необхідність постійного навчання працівників бухгалтерських служб.

Рішенням зазначених питань могло б бути створення єдиного програмного комплексу для використання у бюджетній сфері, у якому бухгалтер бюджетної установи міг би здійснювати усю бухгалтерську роботу – від ведення роботи щодо планування видатків на бюджетний рік, введення первинних документів, необхідних для формування бази даних на всіх ділянках обліку, створення та подання платіжних доручень та супровідних документів, необхідних для здійснення видатків, до формування, підписання

та подання звітності за належністю до всіх органів, відповідальних за її приймання та перевірку. Досить зручним рішенням було б створення у такому комплексі окремого робочого вікна для ведення кадрової роботи, у якому працівник кадрової служби мав би можливість створювати накази, пов'язані з перебуванням працівників на робочому місці, у відпустці, відрядженні; накази щодо просування службовців на службі; вести табелі обліку робочого часу тощо. Таке робоче місце в єдиній обліковій системі дозволило б бухгалтеру володіти всією інформацією, необхідною йому для нарахування заробітної плати, відпускних працівникам.

Схематично наповненість програмного комплексу, який узагальнить у собі всі ділянки обліку в бюджетній установі, наведено на рис. 2.2.

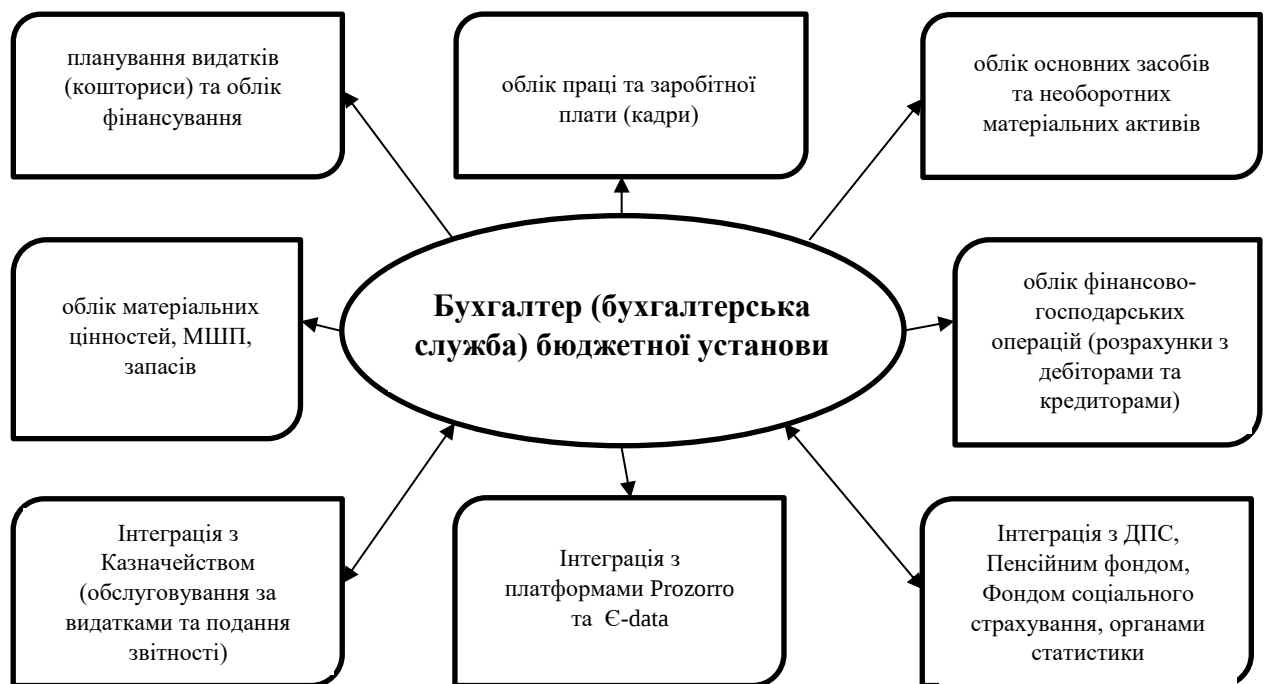

Рис. 2.2. Наближена структура програмного комплексу для забезпечення обліку фінансово-господарської діяльності в бюджетних установах

Створення такого програмного комплексу обов'язково мало б підтримуватися, контролюватися та супроводжуватися на державному рівні. Адже, сьогодні велика кількість пропозицій різних програмних продуктів призводить до того, що бухгалтери бюджетних установ, які у своїй роботі в

силу різних причин використовують програми різних виробників, опиняються в неоднакових умовах, коли їх розробники не завжди вчасно вносять оновлення, по-різному наповнюють програми тими чи іншими регістрами бухгалтерського обліку чи можливостями формувати ті чи інші оперативні дані і, як наслідок, бухгалтер мусить шукати додаткові ресурси для складання та подання звітності, як завершального етапу бухгалтерського обліку.

Наведений аналіз процесу автоматизації бухгалтерського обліку дає можливість виокремити переваги та недоліки автоматизації облікового процесу в бюджетних установах (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4

**Переваги та недоліки автоматизації облікового процесу
в бюджетних установах**

Переваги	Недоліки
Точність і оперативність отримання економічної інформації для ухвалення ефективних управлінських рішень	Витрати на придбання (оновлення) програмного продукту
Високий рівень впорядкованості та нагромадження бухгалтерської інформації	Висока залежність від рівня сучасності комп'ютерної техніки та роботи інтернетпровайдерів, хакерські атаки
Зниження трудомісткості окремих операцій, оскільки часто облік ведеться в одному обліковому регістрі, а інші формуються автоматично	Несвоєчасність оновлення автоматизованих систем у зв'язку із частими змінами нормативних актів, що встановлюють правила обліку, звітності та оподаткування
Мінімалізація кількості помилок при проведенні господарських операцій, що відображається у зменшенні кількості штрафів, пені	Необхідність постійного навчання працівників
Швидка обробка інформації	Невисокий рівень сервісного обслуговування
Можливість швидкого здійснення вибірки необхідної інформації з великої кількості даних	Окремі програмні продукти з метою надійного збереження інформації потребують резервного її копіювання
Автоматичне створення вихідних звітних форм	
Багаторазове відтворення дій	

Підсумовуючи вищенаведене можна зробити висновок, що в умовах сучасних реалій якісне ведення бухгалтерського обліку неможливе без його автоматизації, яка має ряд переваг та недоліків.

Суттєвою перевагою впровадження інформаційних систем в роботі бухгалтера є підвищення рівня ефективності та якості ведення бухгалтерського обліку, адже, зростає рівень впорядкованості, нагромадження інформації, підвищується рівень оперативності обліку, зменшується кількість бухгалтерських помилок, що сприяє підвищенню якості вихідної бухгалтерської інформації. Використання автоматизованих систем в роботі бухгалтера суттєво спрощує роботу працівників у даному секторі та сприяє підвищенню оперативності прийняття якісних управлінських рішень керівництвом установи.

Проте, існують і недоліки процесу автоматизації, найсуттєвішим з яких є обмеженість фінансування у бюджетній сфері, що призводить до того, що бюджетні установи не можуть придбати собі якісний програмний продукт, який максимально б забезпечив автоматизацію бухгалтерської роботи на всіх ділянках – від складання кошторисів на здійснення видатків до процесу подання звітності. Тому у своїй роботі бухгалтерам досить часто доводиться користуватися кількома програмними продуктами, щоб забезпечити якісний облік всіх фінансово-господарських операцій, що здійснювалися установою. Не зважаючи на ряд недоліків, переваги автоматизації бюджетного обліку над рутинною ручною працею в роботі бухгалтера очевидні.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Задоволення соціально-економічних потреб населення через надання державою або органом місцевого самоврядування необхідних послуг – освіта, охорона здоров'я, культура, наука, управління тощо – це ті бюджетні сфери, в яких власне функціонують бюджетні установи. Їх діяльність спрямована не на отримання прибутку, а задля задоволення потреб суспільства.

Як відомо, правильно організований бухгалтерський облік відображає реальний стан справ у бюджетній установі; ефективний контроль сприяє прийняттю якісних управлінських рішень. А для того щоб контролювати, треба виміряти та обрахувати. З огляду на зазначене, питання організації бухгалтерського обліку в бюджетних установах набуває особливої актуальності, оскільки від правильного ведення обліку господарських операцій, які тісно пов'язані з поняттям розрахунки, залежить розвиток не лише окремо взятої установи, а й загалом держави.

У процесі управління бюджетними коштами саме на бюджетні установи покладена відповідальність за виявлення, вимірювання, реєстрацію, накопичення, узагальнення, зберігання та передачу інформації про їх діяльність.

Відмінною рисою організації бухгалтерського обліку у бюджетних установах є те, що він чітко регулюється державою у всіх напрямках. Зважаючи на такий контроль з боку держави за рухом коштів, що отримує бюджетна установа для забезпечення своєї діяльності у вигляді фінансування, а також від надання послуг, процедури бухгалтерського обліку повинні фіксуватися систематично у розрізі кожного контрагента та надавати для зовнішніх і внутрішніх користувачів необхідну інформацію. Саме тому бухгалтерський облік всіх господарських операцій ведеться окремо за всіма джерелами надходжень (загальний та спеціальний фонди), у розрізі кодів програмної та економічної класифікації видатків бюджету, іншими операціями, передбаченими законодавством.

Слід пам'ятати, що дані бухгалтерського обліку – це інформація на основі якої складається фінансова та бюджетна звітність. Це також свідчить на користь того, що питанню організації бухгалтерського обліку має відводитися визначне місце в діяльності бюджетних установ.

Підвищити якість роботи бухгалтерської служби, спростити щоденну рутинну працю бухгалтера можливо за допомогою автоматизації облікових процесів, починаючи з первинних форм збору інформації до перетворення її на вихідні форми аналітичної спрямованості, що дозволяє вести облік не тільки в синтетичних, а й в аналітичних розрізах, робить можливим здійснення вибірки відповідно до потреб керівництва.

Автоматизація облікового процесу дозволяє повністю звільнитися від помилок, які часто виникають на етапі перенесення показників з одного облікового регістру до іншого, а також при складанні різних довідок і звітів, оскільки при автоматизованому обліку ведеться, як правило, тільки один обліковий регістр, а всі інші формуються автоматично. Усунення ризиків виникнення помилок в обліку захистить установу від накладання контролюючими органами штрафів, пені, що позитивно відобразиться на репутації бухгалтерської служби чи головного бухгалтера установи зокрема.

Таким чином, автоматизація облікового процесу значно розширює його можливості, сприяє підвищенню ефективності та якості процедур бухгалтерського обліку, що в свою чергу сприяє ефективності процесу управління в бюджетній установі.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

3.1. Аналіз стану кредиторської заборгованості та її вплив на фінансові активи бюджетної установи

Бюджетні установи, організації в процесі здійснення своєї некомерційної діяльності, адже, на меті є надання суспільству різного роду послуг, а не отримання прибутку, вступають у відносини, які характеризуються поняттям розрахунки. Слід пам'ятати, що фінансовий стан бюджетних установ суттєво залежить від зовнішніх факторів, зокрема від рівня наповненості того чи іншого бюджету – чим вищі показники доходності бюджету, тим кращою буде платіжна спроможність установ бюджетної сфери. Обмеженість фінансових ресурсів, які отримує бюджетна установа у вигляді фінансування, негативно впливатиме на її фінансовий стан та результати діяльності. Адже, взявши на себе зобов'язання оплатити отримані матеріальні цінності, надані послуги, виконані роботи, установа буде не в змозі виконати їх, що неминуче призведе до виникнення кредиторської заборгованості. Динамічне зростання кредиторської заборгованості у бюджетній сфері є однією з ознак фінансової кризи того чи іншого місцевого бюджету або загалом в державі, тому дуже важливим є відстеження розмірів кредиторської заборгованості в кожній бюджетній установі та вжиття заходів щодо її швидкого погашення.

Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості в бюджетній установі, розрахунок показників її платоспроможності, показників фінансової стійкості, оцінка результатів діяльності протягом звітного періоду є підґрунтям для здійснення аналізу та оцінки фінансового стану бюджетної установи загалом.

Оцінка фінансової стійкості бюджетних установ – це той напрям економічного аналізу, який особливо потребує подальших досліджень та розробки відповідних механізмів [28]. Визначення ефективності діяльності

суб'єктів державного сектору на сьогодні залишається одним з найбільш важливих напрямів досліджень і результати здійснення аналізу повинні бути орієнтовані на прийняття ефективних управлінських рішень, а не тільки на здійснення контролю.

Кемарська Л.Г. у своїй статті “Особливості аналізу фінансової звітності суб'єктів державного сектору” [28] для оцінки ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості суб'єктів державного сектору пропонує визначати показники, адаптовані для застосування ними, враховуючи специфіку їх діяльності, яка відрізняє їх від комерційного сектору. Із загального переліку запропонованих показників виділимо ті, на розрахунок яких впливають розміри зобов'язань суб'єктів державного сектору. Їх розрахунок ґрунтується на використанні даних балансу за формою 1-дс (таблиця 3.1) [28].

Таблиця 3.1

Методика розрахунку показників згідно з балансом за ф. 1-дс

Показник	Методика розрахунку
Коефіцієнт загальної ліквідності	<u>Оборотні активи</u> Поточні зобов'язання
Коефіцієнт поточної ліквідності	<u>Поточна дебіторська заборгованість та грошові кошти</u> Поточні зобов'язання
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	<u>Грошові кошти</u> Поточні зобов'язання
Коефіцієнт фінансової стабільності (Кфс)	<u>Власний капітал</u> Зобов'язання
Коефіцієнт фінансування (Кфін)	<u>Зобов'язання</u> Власний капітал

Аналіз власне стану розрахунків бюджетної установи можна здійснити за показниками балансу, який складається за даними реєстрів бухгалтерського обліку. Тобто бухгалтерський облік у бюджетній сфері є не тільки відображенням стану справ у бюджетній установі, а також є частиною процесу управління державними фінансами. Вивчення стану кредиторської і дебіторської заборгованостей та причин їх виникнення, дозволить оцінити платоспроможність бюджетної установи та своєчасно розробити заходи щодо її поліпшення.

Проводячи аналіз стану розрахунків, важливо звернути увагу на такі аспекти:

- визначити частку кредиторської заборгованості в пасиві балансу та дати їй кількісну оцінку;
- провести аналіз якості кредиторської заборгованості шляхом встановлення строків її виникнення з метою визначення сум простроченої кредиторської заборгованості (більше 30 календарних днів) у загальному її обсязі;
- здійснити аналіз динаміки кредиторської заборгованості (розрахувати темпи росту та приросту загальної суми та її окремих складових по відношенню до загальної суми);
- розрахувати темп зміни простроченої кредиторської заборгованості;
- дати якісну оцінку умов заборгованості;
- виявити можливості залучення додаткових джерел фінансування для погашення кредиторської заборгованості.

Як правило, аналіз динаміки заборгованостей визначають шляхом здійснення порівняння показників з початком року, адже, бюджетний період в Україні відповідно до Бюджетного кодексу України становить один календарний рік, який починається 1 січня та закінчується 31 грудня того ж року. І у більшості випадків бюджетні установи повинні завершити розрахунки за взяти на себе зобов'язання в межах даного періоду. В окремих випадках порівняння показників заборгованості можна виконати шляхом співставлення їх із даними за аналогічний період минулих років.

Аналіз стану кредиторської заборгованості необхідно почати з вивчення її складу, структури та частки в пасиві за даними форми фінансової звітності № 1-дс “Баланс”, у якій наведена узагальнена структура наявних поточних зобов'язань на звітну дату:

- за платежами до бюджету;
- за розрахунками за товари, роботи, послуги;

- за кредитами;
- за розрахунками з оплати праці;
- за розрахунками із соціального страхування;
- за внутрішніми розрахунками;
- інші поточні зобов'язання.

Більш детальну інформацію щодо напрямків утворення кредиторської заборгованості, тобто її поділ за предметною ознакою (в залежності від коду економічної класифікації видатків) дає форма бюджетної звітності № 7д № 7м “Звіт про заборгованість за бюджетними коштами”, де деталізовано види заборгованості:

- за предмети, матеріали, обладнання та інвентар (КЕКВ 2210);
- медикаменти та перев'язувальні матеріали (КЕКВ 2220);
- продукти харчування (КЕКВ 2230);
- видатки на відрядження (КЕКВ 2250);
- оплата комунальних послуг (КЕКВ 2270) в розрізі їх видів тощо.

Важливо розрахувати питому вагу кожного виду кредиторської заборгованості в її загальній сумі та здійснити їх порівняння, визначити відхилення в структурі заборгованості, встановити причини збільшення її окремих складових, проаналізувати строки утворення і обов'язково розробити заходи для першочергового погашення тих складових заборгованості, які можуть негативно вплинути на діяльність установи загалом.

На мою думку, дуже важливим для бюджетної установи є здійснення аналізу власне строків утворення заборгованості з метою недопущення виникнення простроченої кредиторської заборгованості. І цей напрям аналізу для установ бюджетної сфери має бути пріоритетним.

Мова йде про неприпустимість допущення простроченої кредиторської заборгованості за захищеними статтями видатків, такими як оплата праці, виплата стипендій та оплата спожитих комунальних послуг та енергоносіїв. Адже, відповідно до частини 4 статті 51 Бюджетного кодексу України: “За

наявності простроченої кредиторської заборгованості із заробітної плати (грошового забезпечення), стипендій, а також за спожиті комунальні послуги та енергоносії розпорядники бюджетних коштів у межах бюджетних асигнувань за загальним фондом не беруть бюджетні зобов'язання та не здійснюють платежі за іншим заходами, пов'язаними з функціонуванням бюджетних установ (крім захищених видатків бюджету, визначених статтею 55 цього Кодексу), до погашення такої заборгованості” [18].

На практиці здійснення контролю за дотриманням розпорядниками (одержувачами) коштів зазначеної норми бюджетного законодавства покладено на органи Казначейства. У разі наявності такої заборгованості останні мають право зупинити операції на рахунках порушника до погашення такої заборгованості, але на термін не більше 30 календарних днів. Фактично блокується діяльність бюджетної установи за незахищеними статтями видатків, що в свою чергу може призвести до виникнення нової заборгованості, спричинити ріст вже існуючої.

Зважаючи на важливість для бюджетних установ контролю власне строків виникнення кредиторської заборгованості, бухгалтерам бюджетних установ дуже важливо аналізувати терміни погашення наявної кредиторської заборгованості та слідкувати за правильністю зазначення таких термінів у реєстрах фінансових зобов'язань, які подаються ними до органів Казначейства. Для цього бухгалтери бюджетних установ можуть створювати додаткові аналітичні таблиці, у яких зазначати кінцевий термін погашення заборгованості у відповідності до отриманих накладних, актів виконаних робіт, укладених договорів, угод, колективних договорів (при виплаті заробітної плати) тощо. І пам'ятати, що по завершенні 30 календарних днів після настання терміну виплати кредиторської заборгованості, вона набуде статусу простроченої.

Використовуючи дані форми фінансової звітності № 1-дс “Баланс” Головного управління Казначейства в Івано-Франківській області за 2018-2020

роки проведемо аналіз стану кредиторської заборгованості, результати якого оформимо у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

**Оцінка стану кредиторської заборгованості Головного управління
Казначейства в Івано-Франківській області за 2018-2020 роки за
показниками форми фінансової звітності № 1-дс “Баланс”.**

грн.

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення (+;-)	
				2019 до 2018	2020 до 2019
за платежами до бюджету	5 290	2 538	16 732	-2 752	+14 194
за розрахунками за товари, роботи, послуги	13 865	-	-	-13 865	-
за розрахунками з оплати праці	21 841	37 558	69 072	+15 717	+31 514
інші поточні зобов'язання	5 654	-	-	-5 654	-
Разом:	46 650	40 096	85 804	-6 554	45 708

Результати наведеного аналізу свідчать про наявність на кінець кожного року невикраченої заборгованості по оплаті праці та за платежами до бюджету. Її динаміка свідчить про щорічне збільшення сум такої заборгованості протягом останніх трьох років. Для отримання деталізованої картини щодо з'ясування сутності даної заборгованості необхідно звернутися до форм бюджетної звітності:

- Звіт про заборгованість за бюджетними коштами (форма № 7д);
- Довідка про дебіторську та кредиторську заборгованість за операціями, які не відображаються у формі № 7д, № 7м “Звіт про заборгованість за бюджетними коштами”.

Результати аналізу зазначених форм узагальнимо у таблиці 3.3.

За результатами проведеного аналізу можна зробити висновок, що збільшення сум поточних зобов'язань Головного управління Казначейства за розрахунками з оплати праці та за платежами до бюджету спричинено виключно зовнішніми факторами, не пов'язаними з виконанням кошторису

установи. А саме, Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності вчасно не відшкодовано лікарняні для виплати працівникам

Таблиця 3.3

**Оцінка стану кредиторської заборгованості Головного управління
Казначейства в Івано-Франківській області за 2018-2020 роки за
показниками форм бюджетної звітності.**

грн., коп.

Форма бюджетної звітності	Назва показника	За 2018	За 2019	За 2020
Звіт про заборгованість за бюджетними коштами (форма № 7д)	оплата праці (КЕКВ 2110)	-	-	-
	нарахування на оплату праці (КЕКВ 2120)	-	-	-
Довідка про дебіторську та кредиторську заборгованість за операціями, які не відображаються у формі № 7д, № 7м “Звіт про заборгованість за бюджетними коштами”	допомога по тимчасовій непрацездатності, вагітності і пологах, на поховання	27 131,00	40 096,00	85 804,28

установи при наявності всіх підтвердних документів. Наведений аналіз наочно відображає пряму залежність результатів діяльності бюджетних установ від зовнішніх джерел.

Аналізуючи дані звіту про заборгованість за бюджетними коштами (форма № 7д) за 2018 – 2020 роки встановлено, що кредиторської заборгованості, пов’язаної з виконанням кошторису, на кінець кожного року установа не мала, що свідчить про повне завершення всіх розрахунків в межах бюджетного періоду.

Проте, відсутність заборгованості на кінець кожного року не є абсолютним показником фінансової стабільності та якісного, достатнього забезпечення установи фінансовими ресурсами.

Для з’ясування забезпеченості фінансовими ресурсами потреб бюджетної установи необхідно здійснити аналіз її кошторису та відсоток його освоєння в розрізі статей видатків. Результати проведеного аналізу за

показниками форми бюджетної звітності № 2д “Звіт про фінансові результати” Головного управління Казначейства за 2018-2020 роки наведемо у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

**Аналіз виконання кошторису Головним управлінням
Казначейства в Івано-Франківській області за 2018-2020 роки**

Показники/ роки	Затверджен о на звітний рік	Касові за звітний період	% вик о нан ня	Затверджен о на звітний рік	Касові за звітний період	% вик о нан ня	Затверджен о на звітний рік	Касові за звітний період	% вик о нан ня
	2018			2019			2020		
Видатки, всього	21409393,00	21390994,10	99,9	21677828,00	21644059,85	99,8	24192761,00	23902188,39	98,8
Поточні видатки у тому числі:	21296543,00	21278144,10	99,9	21667948,00	21634179,85	99,8	24192761,00	23902188,39	98,8
оплата праці і нарахуванн я на заробітну плату	20349899,00	20349676,73	99,9	19899460,00	19898142,52	99,9	23005343,00	23003741,54	99,9
використа ння товарів і послуг	941287,00	927166,57	98,5	1370168,00	1337717,33	97,6	1176078,00	890573,67	75,7
інші поточні видатки	5357,00	1300,80	24,2	398320,00	398320,00	100	11340,00	7873,18	69,4
Капітальні видатки	112850,00	112850,00	100	9880,00	9880,00	100	0,00	0,00	0

Наведені розрахунки дають змогу зробити висновки, що протягом 2018-2020 років Головним управлінням Казначейства в Івано-Франківській області затверджений кошторис на рік з незначними розбіжностями виконувався на 99%. Про це свідчить і той факт, що кредиторська заборгованість в установі на кінець кожного року відповідно до даних звіту про заборгованість за бюджетними коштами відсутня.

Аналіз структури витрат Головного управління Казначейства протягом 2018 – 2020 років свідчить про домінуючу частку в загальній сумі поточних видатків. На видатки капітального характеру, при їх незначній частці у загальній структурі витрат, у 2019 році було витрачено менше коштів ніж у 2018 році, а у 2020 році кошти з державного бюджету взагалі не виділялися. Низький рівень або відсутність в установі фінансування капітальних видатків

має негативний вплив на стан її основних засобів. Висока частка бюджетних асигнувань, спрямованих на здійснення поточних видатків, левову долю яких становить виплата заробітної плати працівникам, характеризує покращення соціального захисту працівників, але не ніяким чином не впливає на активи установи.

В економічній літературі досить часто з метою здійснення контролю за станом розрахунків пропонується на кінець кожного звітного періоду здійснювати порівняльний аналіз сум кредиторської та дебіторської заборгованостей. На мою думку, такий аналіз є більш доречним для підприємств виробничої сфери. Адже, кошти, які надходять бюджетним установам, починаючи із січня місяця поточного року, на погашення дебіторської заборгованості попередніх бюджетних періодів, перераховуються ними на дохідні рахунки того бюджету, звідки отримувалося фінансування у минулих бюджетних періодах. Іншими словами такі кошти повертаються до бюджету і установа не зможе використати їх на погашення існуючої кредиторської заборгованості.

Отже, своєчасне прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на забезпечення стабільної роботи установ, організацій бюджетної сфери, неможливе без здійснення контролю за таким важливим об'єктом як кредиторська заборгованість. Контроль за її обсягами повинен відбуватися на всіх стадіях виконання зобов'язань – від прийняття до підтвердження виконання. Як показало проведене дослідження, здійснення контролю неможливе без якісного аналізу, який дозволить розкрити структуру заборгованості, визначити питому вагу її складових в загальній сумі, динаміку, відстежити терміни погашення з метою недопущення негативних наслідків утворення простроченої кредиторської заборгованості.

Якісний аналіз і контроль за станом розрахунків повинен сприяти зміцненню довірливої дисципліни, підвищенню відповідальності за своєчасне здійснення платежів за всіма зобов'язаннями, що сприятиме формуванню

позитивного іміджу бюджетної установи перед підприємствами, госпрозрахунковими організаціями в умовах ринкових відносин.

3.2. Методика контролю за станом кредиторської заборгованості та своєчасністю її погашення

Як показали попередні дослідження, розрахунки виступають важливою ланкою бюджетного процесу в установі, оскільки пов'язують такі його етапи, як планування витрат, прийняття зобов'язань, здійснення платежів, підтвердження виконання у вигляді отриманих результатів. В силу зовнішніх обставин – залежності установ бюджетної сфери від повноти та своєчасності фінансування, розрахунки є тим процесом, який може залишитися незавершеним незалежно від умов укладених договорів з контрагентами. Саме тому, розрахунки перебувають в зоні ризику як установи, так і контролюючих, а в окремих випадках і правоохоронних органів. Зважаючи на вагомість цієї категорії, установам бюджетної сфери необхідно приділяти велику увагу проведенню внутрішнього контролю саме розрахунків та використанню його результатів.

Статтею 343 Господарського кодексу України визначено, що платники і одержувачі коштів здійснюють контроль за своєчасним проведенням розрахунків та розглядають претензії, що виникли, без участі установ банку [29]. Ситуація з кредиторською заборгованістю потребує постійного відстеження і контролю, адже, від стану розрахунків багато в чому залежить фінансове положення установи, її імідж та інвестиційна привабливість. Своєчасні і правильні управлінські рішення щодо проведення розрахунків дозволять уникнути складних і суперечливих ситуацій з кредиторами.

В контексті зазначеного слід згадати і норми типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 59. В частині здійснення розрахунків до її завдань, зокрема, належать:

- здійснення поточного контролю за дотриманням бюджетного законодавства при взятті бюджетних зобов'язань, їх реєстрації в органах Казначейства та здійсненням платежів відповідно до взятих бюджетних зобов'язань;
- забезпечення дотримання порядку проведення розрахунків за товари, роботи та послуги, що закуповуються за бюджетні кошти;
- забезпечення дотримання вимог нормативно-правових актів щодо інвентаризації грошових коштів, документів, розрахунків та інших статей балансу;
- проведення аналізу даних бухгалтерського обліку та звітності, у тому числі зведеної, щодо причин зростання кредиторської заборгованості;
- розроблення та здійснення заходів щодо погашення кредиторської заборгованості;
- організація та проведення роботи з списання кредиторської заборгованості відповідно до законодавства [30].

Контроль за всім цим процесом має здійснювати безпосередньо головний бухгалтер бюджетної установи.

Не менш важливе значення має якісна організація системи внутрішнього контролю і аудиту в установі, що здійснюється відповідним підрозділом.

Н.І. Сушко окреслює внутрішній фінансовий контроль як впорядковану законодавством і внутрішнім регламентом діяльність щодо контролю фінансово-господарських операцій у розрізі підрозділів й напрямів діяльності, яка здійснюється працівниками спеціального внутрішнього підрозділу установи (організації) з метою повного і своєчасного забезпечення керівництва фінансовою інформацією, оперативного виявлення проблемних питань щодо фінансування та знаходження резервів для їхнього усунення [31].

У бухгалтерському розумінні внутрішній контроль – це процес, політика, процедури, спрямовані на забезпечення збереження активів установи та надійності бухгалтерських записів. І корисним він буде у тому випадку, якщо спрямовуватиметься на досягнення конкретних цілей.

Установи бюджетної сфери функціонують в умовах ризиків несвоєчасного отримання фінансування, своєчасність надходження якого тісно пов'язано із рівномірністю наповнення того чи іншого бюджету. Відсутність достатньої ресурсної основи призводить до того, що зобов'язання, які бере на себе установа та подає на реєстрацію в органи Казначейства протягом бюджетного періоду, не завжди вдається виконати, внаслідок чого і виникає кредиторська заборгованість. І тут дуже важливо ретельно відстежувати терміни виникнення заборгованості.

Організацію внутрішнього контролю за станом кредиторської заборгованості можна розбити на декілька етапів. На початковому етапі важливо перевірити правильність її юридичного оформлення. В процесі здійснення фінансово-господарської діяльності установи вступають в економічні відносини, юридичним оформленням яких є укладання договорів. Контроль договірних процесів передбачає перш за все перевірку змісту договору на відповідність діючій нормативно – правовій базі. На другому етапі важливо перевірити, чи враховано у договорах такі важливі аспекти при проведенні розрахунків, як умови та строки їх проведення, відповідальність сторін за їх порушення.

Наступним етапом внутрішнього контролю за станом кредиторської заборгованості є постійний моніторинг та аналіз її розмірів, структури, термінів погашення. На цьому етапі найбільш важливим є відстеження строків кредиторської заборгованості з метою недопущення її прострочення. Для бюджетних установ дуже важливим є недопущення простроченої кредиторської заборгованості із заробітної плати (грошового забезпечення), стипендій та за спожиті комунальні послуги та енергоносії. Наявність такої заборгованості тягне за собою застосування органами Казначейства заходів впливу за порушення бюджетного законодавства у вигляді зупинення операцій на рахунках за незахищеними статтями видатків до повного погашення існуючої заборгованості.

Діючою нормативною базою не передбачено окремих рахунків чи регістрів бухгалтерського обліку для відображення простроченої кредиторської заборгованості. Тому бухгалтерам бюджетних установ для усунення ризиків прострочення термінів погашення кредиторської заборгованості перед постачальниками, підрядниками доцільно удосконалити аналітичний облік розрахунків шляхом розроблення аналітичного документу, в якому відображатиметься вся інформація по кожному постачальнику чи підряднику. На мою думку, у такому документі обов'язково мають знайти відображення такі дані:

- номер та дата укладання договору;
- предмет договору;
- сума договору;
- кінцевий термін погашення заборгованості (за умовами договору або якщо дата платежу не визначена – після отримання підтвердних документів за отримані товари, виконані роботи, надані послуги);
- розрахунковий термін утворення простроченої кредиторської заборгованості;
- дата та сума фактичного погашення заборгованості;
- залишок несплаченої заборгованості тощо.

Запропоновані аналітичні таблиці доцільно вести протягом року, а залишок несплаченої на кінець року заборгованості переносити у таблицю на наступний рік.

Удосконалений таким чином аналітичний супровід кредиторської заборгованості дозволить бухгалтеру бюджетної установи посилити контроль за своєчасністю здійснення розрахунків з контрагентами з метою недопущення утворення простроченої кредиторської заборгованості, що в свою чергу покращить платіжну дисципліну в установі.

Важливим елементом контролю за станом розрахунків в установі, термінами виникнення заборгованості, є інвентаризація зобов'язань. Порядок

її проведення та оформлення результатів визначається Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженим наказом Міністерства фінансів України № 879. Відповідно до даного Положення проведення суцільної інвентаризації є обов'язковим підготовчим процесом перед складанням річної фінансової звітності, тобто вона здійснюється не рідше одного разу на рік.

Інвентаризація кредиторської заборгованості полягає у звірці документів і записів у реєстрах обліку і перевірці обґрунтованості сум, відображених на відповідних рахунках, та оформлюється актом інвентаризації [32].

Під час проведення інвентаризації розрахунків інвентаризаційна комісія методом документальної перевірки встановлює:

- достовірність заборгованості працівникам з оплати праці та за соціальними виплатами;
- правильність розрахунків з підприємствами, установами, організаціями, контролюючими органами тощо;
- достовірність і обґрунтованість сум заборгованості за нестачами і крадіжками. При цьому особлива увага приділяється перевірці причин затримання розгляду матеріалів щодо виявлених нестач, крадіжок та віднесення їх на винних осіб або списання у встановленому порядку;
- правильність і обґрунтованість сум кредиторської заборгованості по якій строк позовної давності минув.

Прострочена кредиторська заборгованість має загальний строк позовної давності, встановлений Цивільним кодексом України тривалістю 3 роки. Протягом цього часу кредитори можуть вимагати виконання перед ними боржником своїх зобов'язань щодо сплати коштів за поставлені матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги тощо. Зокрема, шляхом подання позовів щодо стягнення заборгованості до суду. Такі крайні міри щодо стягнення заборгованості можуть потягнути за собою фінансові санкції та

негативно відобразяться на іміджі боржника, що зменшить ймовірність підписання угод на більш вигідних умовах у майбутньому.

Борги, по яких строк позовної давності минув, підлягають списанню з балансу установи та оформляються окремим актом інвентаризації, який затверджується керівником бюджетної установи.

За підсумками проведеної інвентаризації бюджетна установа повинна звертатися до установи вищого рівня щодо виділення коштів на погашення кредиторської заборгованості. Такі листи також долучаються до актів інвентаризації.

Перевірка організації надійності збереження інформації також є важливим моментом в організації внутрішнього контролю розрахунків. Вона полягає у перевірці наявності доступу до документів тих чи інших осіб, у перевірці умов зберігання документації, організації роботи з документами в архіві тощо.

Узагальнення методів контролю за станом кредиторської заборгованості та своєчасністю її погашення відобразимо схематично на рис.

3.1.

Рис. 3.1. Узагальнення методів контролю за станом кредиторської заборгованості та своєчасністю її погашення

Таким чином ми розглянули основні аспекти здійснення внутрішнього контролю розрахунків в установах бюджетної сфери. Функції зовнішнього контролю за фінансово – господарською діяльністю бюджетних установ покладаються на підрозділи Державної аудиторської служби, які мають досить широкі повноваження щодо його здійснення. Велика увага при здійсненні перевірок підрозділами аудиторської служби також приділяється організації розрахунків. Адже, саме розрахунки з різними дебіторами та кредиторами, працівниками в частині виплати заробітної плати, державними цільовими фондами, підзвітними особами – це та сфера діяльності бюджетної установи, де різного роду операції можуть здійснюватися ледь не щодня, тому існують ризики виникнення як випадкових так і навмисних порушень.

При здійсненні контролю розрахунків по заробітній платі та нарахуваннях на неї перевіряється правильність нарахування основної заробітної плати, надбавок, премій; лікарняних, відпускних; ведення документації кадровою службою, яка слугує первинними документами для здійснення нарахувань. Обов'язково здійснюється перевірка відповідності сум виплаченої заробітної плати затвердженим кошторисним призначенням на цю мету.

При контролі розрахунків з підзвітними особами перевіряється обґрунтованість виданих під звіт сум плануванню вірогідних витрат; фактичне використання коштів за цільовим призначенням; дотримання термінів подання звітів про використання коштів та правильність їх заповнення тощо.

Контроль розрахунків з кредиторами передбачає, перш за все, перевірку дотримання порядку взяття установою зобов'язань згідно діючого законодавства; документально перевіряється правильність укладання договорів; дотримання процедури закупівель; аналізуються дані синтетичного та аналітичного обліку та їх відображення у формах звітності; правильність проведення та оформлення інвентаризацій розрахунків тощо.

Звернемося до практики здійснення перевірок фахівцями аудиторських служб (до реорганізації – Державної фінансової інспекції). У своїй статті “Облік кредиторської заборгованості” [33], опублікованій інтернет – видавцем Factor, Марина Єрмоленко, головний бухгалтер Державної фінансової інспекції в Харківській області поділилася практичним досвідом проведення перевірок. А саме, встановленням під час перевірок фактів не відображення кредиторської заборгованості в бухгалтерському обліку, тобто виявленням так званої “прихованої кредиторської заборгованості”.

У зв’язку з недостатнім фінансуванням видатків, проведених у межах затверджених показників кошторису бюджетні установи не мають необхідних коштів для оплати, наприклад, за фактично спожиті комунальні послуги. В обліку ж такі установи показують кредиторську заборгованість лише на суму фінансування чи не відображають заборгованість узагалі [33].

Також бувають випадки, коли установи отримують товарно-матеріальні цінності, а коштів на їх оплату на час отримання цих цінностей не мають. Тоді вони відкладають накладну “до кращих часів” та не відображають кредиторську заборгованість за отриманими цінностями в обліку. Саме в таких випадках і виникає прихована кредиторська заборгованість [33].

Виявити приховану кредиторську заборгованість можна шляхом проведення зустрічних звірок з підприємствами, організаціями – постачальниками товарів, робіт, послуг. Факт наявності такої заборгованості можна трактувати як порушення порядку ведення бухгалтерського обліку, який регулюється Законом № 996 (п. 5, ст. 9): господарські операції повинні бути відображені в облікових регістрах у тому звітному періоді, в якому вони були здійснені [11]. Виявлення таких фактів порушення бюджетного законодавства неодмінно потягне за собою накладання контролюючими органами фінансових санкцій і на бухгалтера, і на керівника бюджетної установи. Тому слід пам’ятати: в обліку установи повинна відображатися вся кредиторська заборгованість, підтверджена первинними документами.

Таким чином, систематичний моніторинг стану кредиторської заборгованості, своєчасний контроль за термінами її погашення сприятимуть зміцненню договірної дисципліни в установі, що в свою чергу вплине на формування позитивного іміджу, як платника, на ринку товарів та послуг.

3.3. Напрями удосконалення стану розрахунків в бюджетній установі

Здатність будь – якої установи, організації своєчасно та безперебійно здійснювати розрахунки з різними контрагентами є об'єктивною умовою стабільної роботи та сталості господарських відносин. В свою чергу динамічне зростання кредиторської заборгованості бюджетних установ (особливо простроченої) в умовах недостатнього або несвоєчасного фінансування в межах затверджених на рік бюджетних призначень, є одним із показників фінансової кризи того чи іншого місцевого бюджету або загалом в державі. Іншими причинами, що сприяють утворенню кредиторської заборгованості є:

- недостатня фінансова дисципліна самих розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;
- відсутність чітко налагодженого внутрішнього фінансового контролю за станом розрахунків;
- недосконалість планування, особливо в умовах постійного росту цін на товари та тарифів на послуги, наслідком чого є затвердження у кошторисах показників, які не відповідають потребам установи;
- недостатній моніторинг за термінами розрахунків, що перешкоджає ефективному управлінню бюджетними коштами та вчасному попередженню виникнення безнадійних боргів.

В процесі дослідження слід згадати статтю 112 Бюджетного кодексу України, згідно якої органи Казначейства здійснюють контроль за:

- відповідністю взятих бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми;

- відповідністю платежів взятим бюджетним зобов'язанням та відповідним бюджетним асигнуванням [18].

За порушення бюджетного законодавства ними застосовуються заходи впливу у вигляді попередження та зупинення операцій на рахунках з бюджетними коштами (стаття 117 Бюджетного кодексу України).

За інформацією, зібраною під час проходження виробничої практики у Головному управлінні Казначейства в Івано-Франківській області, його територіальними органами протягом 2018 – 2020 років неодноразово вживалися заходи впливу до розпорядників/одержувачів бюджетних коштів за допущені ними порушення при взятті бюджетних та виконанні фінансових зобов'язань за платежами.

Узагальнення показників щодо кількості попереджень, складених територіальними органами Казначейства в Івано-Франківській області за 2018 – 2020 роки до розпорядників/одержувачів бюджетних коштів, про неналежне виконання ними бюджетного законодавства при взятті/реєстрації зобов'язань, фінансових зобов'язань та при поданні платіжних доручень наведено в таблицях 3.5 та 3.6.

Таблиця 3.5

Інформація щодо кількості попереджень про неналежне виконання бюджетного законодавства **розпорядниками/одержувачами коштів державного бюджету** при взятті/реєстрації зобов'язань, фінансових зобов'язань та при поданні платіжних доручень, складених територіальними органами Казначейства в Івано-Франківській області за 2018 – 2020 роки

тис. грн.

№ п/п	Вид порушення/попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства	2018 рік		2019 рік		2020 рік	
		Розпорядники та одержувачі		Розпорядники та одержувачі		Розпорядники та одержувачі	
		Кіль- кість	сума	Кіль- кість	сума	Кіль- кість	сума
1	Відсутність бюджетних асигнувань встановлених кошторисом	-	-	3	93,9	-	-

2	Відсутність документів, які підтверджують факт узяття бюджетного зобов'язання	-	-	-	-	5	1095,2
3	Відсутність затвердженого паспорта бюджетної програми	-	-	-	-	2	696,0
4	Невідповідність напрямів витрачання бюджетних коштів бюджетному асигнуванню, паспорту бюджетної програми	-	-	-	-	3	600,9
5	Недотримання обмежень, які вводяться законодавством	-	-	1	568,0	2	7,4
6	Недотримання вимог щодо оформлення поданих документів	-	-	-	-	21	2117,1
7	Порушення термінів реєстрації бюджетних зобов'язань, встановлених законодавством	20	19521,0	35	17834,2	44	18915,0
8	Порушення термінів реєстрації фінансових зобов'язань, встановлених законодавством	8	1122,7	8	457,7	6	601,0
9	Наявність простроченої кредиторської заборгованості із заробітної плати, стипендії, за спожиті комунальні послуги та енергоносії	1	12,7	-	-	-	-
10	Інші причини	-	-	1	75,4	-	-
11	Відсутність в обліку органів Казначейства відповідних бюджетних зобов'язань та бюджетних фінансових зобов'язань	1	17,6	-	-	2	5,6
Всього:		30	20674,0	48	19029,2	85	24038,2

Таблиця 3.6

Інформація щодо кількості попереджень про неналежне виконання бюджетного законодавства **розпорядниками/одержувачами коштів місцевих бюджетів** при взятті/реєстрації зобов'язань, фінансових зобов'язань та при поданні платіжних доручень, складених територіальними органами Казначейства в Івано-Франківській області за 2018 – 2020 роки

тис. грн.

№ п/п	Вид порушення/попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства	2018 рік		2019 рік		2020 рік	
		Розпорядники та одержувачі		Розпорядники та одержувачі		Розпорядники та одержувачі	
		Кількість	сума	Кількість	сума	Кількість	сума
1	Відсутність бюджетних асигнувань встановлених кошторисом	4	2137,3	17	24004,8	16	63162,2

2	Відсутність документів, які підтверджують факт узяття бюджетного зобов'язання	4	3016,4	13	1015,4	50	3544,6
3	Відсутність затвердженого паспорта бюджетної програми	-	-	5	828,2	-	-
4	Невідповідність напрямів витрачання бюджетних коштів бюджетному асигнуванню, паспорту бюджетної програми	8	1271,9	7	354,7	4	1806,6
5	Відсутність документів щодо закупівлі товарів, робіт і послуг відповідно до законодавства у сфері закупівель	3	749,4	2	1097,1	1	59,9
6	Недотримання обмежень, які вводяться законодавством	-	-	12	821,6	10	577,5
7	Недотримання вимог щодо оформлення поданих документів	16	800,1	20	6989,3	160	61991,7
8	Порушення термінів реєстрації бюджетних зобов'язань, встановлених законодавством	114	26920,0	165	123936,9	232	102920,8
9	Порушення термінів реєстрації фінансових зобов'язань, встановлених законодавством	120	14880,7	105	40965,6	97	7409,5
10	Невідповідність фінансового зобов'язання відповідному бюджетному зобов'язанню	-	-	1	71,0	5	360,9
11	Наявність простроченої кредиторської заборгованості із заробітної плати, стипендії, за спожиті комунальні послуги та енергоносії	9	203,1	8	82,1	6	445,1
12	Інші причини	2	218,0	5	97,0	12	1637,5
13	Відсутність в обліку органів Казначейства відповідних бюджетних зобов'язань та бюджетних фінансових зобов'язань	4	25,5	-	-	35	887,2
Всього:		284	50222,4	360	200263,7	628	244803,5

Обсяги виявлених та попереджених органами Казначейства порушень розпорядниками/одержувачами бюджетних коштів законодавства при взятті/оплаті зобов'язань свідчать про низький рівень фінансової дисципліни, недостатній рівень внутрішнього фінансового контролю учасників розрахунків та дієвість контролю з боку органів Казначейства. Згідно зібраних даних частіше порушення бюджетного законодавства допускають розпорядники/одержувачі коштів місцевих бюджетів. Найбільша кількість попереджених порушень стосувалася:

- порушення термінів реєстрації бюджетних зобов'язань – всього 610 випадків на загальну суму 310 047,9 тис. грн.;
- порушення термінів реєстрації фінансових зобов'язань, встановлених законодавством – всього 344 випадки на загальну суму 65 437,2 тис. грн.;
- недотримання вимог щодо оформлення поданих документів всього 217 випадків на загальну суму 71 898,2 тис. грн.;
- відсутність документів, які підтверджують факт узяття бюджетного зобов'язання – всього 72 випадки на загальну суму 8 671,6 тис. грн.

Суттєві показники виявлених органами Казначейства порушень у бюджетній сфері ставлять під загрозу ефективність управління державними фінансами загалом.

Підсумовуючи зазначене, пошук методів удосконалення організації розрахунків, підвищення відповідальності їх учасників за своєчасне здійснення платежів за взятими зобов'язаннями, набувають важливого значення з метою забезпечення ефективного використання бюджетних коштів.

Деякі пропозиції щодо удосконалення бухгалтерського обліку в державному секторі, зокрема в частині здійснення розрахунків, які надавалися різними авторами в економічній літературі у минулих роках, сьогодні вже знайшли відображення у нормативній базі. Це:

- перехід на новий план рахунків, який супроводжує всі операції, що здійснює бюджетна установа;
- створення нової нормативної бази ведення бухгалтерського обліку;
- перехід до використання міжнародних стандартів складання звітності.

Проте, на думку деяких авторів, не всі об'єкти, які є предметом бухгалтерського обліку, охоплені діючими рахунками та бухгалтерськими проводками через кореспонденцію рахунків. Зокрема, це стосується розрахунків з оплати праці.

У більшості випадків в бюджетній сфері розрахунки з оплати праці становлять левову частку усіх сукупних витрат бюджетної установи – від 60

до 85 % [34]. Саме тому її облік є однією з найвагоміших ділянок облікового процесу, який ведеться в обов'язковому порядку.

У статті “Сучасний стан та напрями вдосконалення організації обліку розрахунків з оплати праці в бюджетній установі” її автори, Васильєва В.Г., Бабенко Л.В., Тумановська О.В., пропонують удосконалення власне аналітичного обліку, який є основним при визначенні розміру заробітної плати, відрахувань з неї та при віднесенні на рахунки витрат. На їх думку, з метою підвищення ефективності розрахунків з оплати праці, доцільно субрахунок 651 “Розрахунки з оплати праці розпорядників бюджетних коштів” уточнити аналітичними рахунками четвертого і п'ятого порядків, додавши:

- 65111 “Поточні виплати”;
- 65112 “Заробітна плата за окладами і тарифами”;
- 65113 “Інші нарахування з оплати праці”;
- 65114 “Премій та інші заохочувальні виплати”;
- 65115 “Виплати за невідпрацьований час” [34].

Це дозволить володіти інформацією щодо розміщення та складу персоналу за місцями його використання, розділити відпрацьований і невідпрацьований час, краще відслідковувати динаміку та структуру заробітної плати тощо.

Що стосується інших розрахунків, які здійснює бюджетна установа в процесі своєї діяльності, то, узагальнюючи матеріали проведеного дослідження, з метою ефективного управління бюджетними коштами, недопущення утворення (росту) кредиторської заборгованості, особливо простроченої, кожній бюджетній установі доцільно розробити план заходів, який включатиме наступне:

- забезпечити юридичний та фінансовий контроль на етапі укладання договорів з контрагентами;

- всі угоди на закупівлю товарів, робіт, послуг укладати в межах затверджених асигнувань, відповідно до бюджетних призначень;
- забезпечити своєчасну, в момент виникнення кредиторської заборгованості, реєстрацію бюджетних фінансових зобов'язань в органах Казначейства;
- не допускати виникнення кредиторської заборгованості, особливо простроченої, при проведенні розрахунків із заробітної плати (грошового забезпечення), за спожиті комунальні послуги та енергоносії;
- при потребі здійснювати перерозподіл наявних коштів у межах затверджених асигнувань з метою спрямування їх на погашення кредиторської заборгованості або укладати додаткові угоди з контрагентами щодо її реструктуризації;
- при потребі на погашення кредиторської заборгованості по загальному фонду спрямовувати кошти спеціального фонду (у разі наявності таких надходжень);
- забезпечити систематичне проведення інвентаризації розрахунків з метою звірки термінів погашення кредиторської заборгованості, виявлення такої, термін позовної давності якої минув, з метою її списання з балансу установи;
- забезпечити дієвий контроль за станом розрахункової дисципліни з метою недопущення утворення “прихованої” кредиторської заборгованості;
- систематично, за даними фінансової та бюджетної звітності проводити аналіз кредиторської заборгованості.

Таким чином, кредиторська заборгованість виступає важливим об'єктом контролю та управління в системі бухгалтерського та управлінського обліку. Постійний контроль за станом кредиторської заборгованості при виконанні взятих зобов'язань, недопущення утворення простроченої, сприятимуть

створенню репутації надійного та відповідального клієнта серед госпрозрахункових організацій. Правильно розроблена стратегія контролю та управління кредиторською заборгованістю, за допомогою правильно організованої системи обліку та аналізу, сприятимуть зміцненню власного фінансового добробуту та попередженню негативних наслідків її наявності.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Відстеження розмірів кредиторської заборгованості, строків утворення в кожній бюджетній установі та вжиття заходів щодо швидкого її погашення є важливою передумовою стабільного функціонування того чи іншого бюджету. Саме тому цей напрям аналізу для установ бюджетної сфери має бути пріоритетним.

Контроль за обсягами кредиторської заборгованості повинен відбуватися на всіх стадіях виконання зобов'язань – від прийняття до підтвердження виконання. Важливо розрахувати питому вагу кожного виду кредиторської заборгованості в її загальній сумі та здійснити їх порівняння, визначити відхилення в структурі заборгованості, встановити причини збільшення її окремих складових, проаналізувати строки утворення та обов'язково розробити заходи для першочергового погашення тих складових заборгованості, які можуть негативно вплинути на діяльність установи загалом.

На мою думку, дуже важливим для бюджетної установи є систематичне здійснення аналізу власне строків утворення заборгованості з метою недопущення негативних наслідків утворення простроченої кредиторської заборгованості. Здійснити аналіз стану розрахунків бюджетної установи можна за даними балансу, регістрами бухгалтерського обліку. Вивчення стану кредиторської заборгованості під час аналізу та причин її виникнення (зміни), дозволить оцінити платоспроможність бюджетної установи та своєчасно розробити заходи щодо її поліпшення.

Здійснення внутрішнього фінансового контролю в установі за станом кредиторської заборгованості передбачає перевірку її юридичного оформлення та обґрунтування; моніторинг та аналіз структури, розмірів, термінів утворення; систематичне проведення інвентаризації розрахунків та за її результатами проведення процедури списання простроченої кредиторської заборгованості термін позовної давності якої минув.

Функції зовнішнього контролю за станом розрахунків в установі загалом покладено на підрозділи Державної аудиторської служби України. Органи Казначейства України здійснюють контроль за наявністю простроченої кредиторської заборгованості із заробітної плати, стипендій, а також за спожиті комунальні послуги та енергоносії. При наявності такої заборгованості застосовують заходи впливу за порушення бюджетного законодавства у вигляді зупинення операцій на рахунках за незахищеними статтями видатків до повного її погашення.

Таким чином, якісний аналіз і контроль за станом розрахунків сприятиме зміцненню договірної дисципліни, підвищенню відповідальності за своєчасне здійснення платежів за всіма зобов'язаннями, що формуватиме позитивний імідж бюджетної установи перед підприємствами, госпрозрахунковими організаціями в умовах ринкових відносин. Правильно розроблена стратегія контролю та управління кредиторською заборгованістю, за допомогою правильно організованої системи обліку та аналізу, сприятимуть зміцненню власного фінансового добробуту та попередженню негативних наслідки її наявності.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Товарно-грошові взаємовідносини, які виникають у процесі виробництва продукції, товарів, наданні послуг та, власне, їх реалізації споживачам є невід’ємною частиною розвитку сучасного суспільства. У свою чергу такі взаємовідносини супроводжуються розрахунками між їх учасниками. Бюджетні установи, організації, які створюються органами державної влади для виконання своїх законодавчих, виконавчих та судових функцій, тобто надання державних послуг, а також органами місцевого самоврядування з метою реалізації нормотворчої, правоохоронної, контрольних функцій здійснюють свої функції некомерційного характеру у тісному контакті із господарюючими суб’єктами або такими ж бюджетними установами. Всі вони є учасниками певного процесу, який можна охарактеризувати таким поняттям як розрахунки. Стан розрахунків між двома сторонами часто супроводжується виникненням дебіторської та кредиторської заборгованостей. Саме їх розмір має суттєвий вплив на фінансові активи учасників розрахунків.

Тлумачення поняття кредиторської заборгованості є досить різноманітними. В одних джерелах – це поточні зобов’язання, в інших – тимчасово залучені грошові кошти/активи, якими можна скористатися, ще в інших – це документально підтвердженні правовідносини між сторонами. Спільною характеристикою в таких визначеннях є те, що всі вони окреслюють кредиторську заборгованість, як вид боргу, який носить тимчасовий характер і в кінцевому результаті з нею необхідно розрахуватися.

Класифікація кредиторської заборгованості відіграє важливу роль для правильного її відображення в обліку. Найважливішою, на мою думку, є класифікація саме за строком виникнення, яка виділяє такий вид кредиторської заборгованості як прострочена. Наявність простроченої кредиторської заборгованості із заробітної плати, стипендій та за спожиті комунальні послуги та енергоносії має негативні наслідки для роботи установи

– вона втрачає можливість повноцінно використовувати кошти, що надійшли їй із загального фонду бюджету: вчасно оплачувати придбаний товар, отримані послуги, проводити поточний ремонт або здійснювати капітальні видатки тощо. Постійний контроль за термінами виникнення заборгованості дозволить об'єктивно оцінити стан розрахунків в установі, уникнути можливих непорозумінь із кредиторами, зберегти позитивну репутацію, як учасника розрахунків, уникнути накладання штрафних санкцій контролюючими органами.

За підсумками аналізу трактувань поняття оцінки різними джерелами можна дійти висновку, що оцінка є одним з основних елементів бухгалтерського обліку, адже саме вона дає змогу отримати узагальнене уявлення про майновий стан та результати діяльності бюджетної установи чи суб'єкта господарювання. Від правильності, точності оцінки залежить достовірність і надійність інформації, що відображена у фінансовій звітності, та можливість прийняття на її основі ефективних управлінських рішень, що сприятиме формуванню позитивного іміджу установи серед суб'єктів господарювання.

Бюджетні установи несуть відповідальність за виявлення, вимірювання, реєстрацію, накопичення, узагальнення, зберігання та передачу інформації про їх діяльність, оскільки на основі цієї інформації приймаються рішення щодо управління бюджетними коштами на рівні держави чи окремо взятого місцевого бюджету.

Правильно організований бухгалтерський облік відображає реальний стан справ у бюджетній установі; ефективний контроль сприяє прийняттю якісних управлінських рішень. А для того щоб контролювати, треба виміряти та обрахувати. Саме тому, бухгалтерський облік в бюджетних установах має бути організованим належним чином, оскільки від правильного ведення обліку господарських операцій, які тісно пов'язані з поняттям розрахунки, залежить розвиток не лише окремо взятої установи, а й загалом держави.

Відмінною рисою організації бухгалтерського обліку у бюджетних установах є те, що він чітко регулюється державою у всіх напрямках. Зважаючи на такий контроль з боку держави за рухом коштів, що отримує бюджетна установа для забезпечення своєї діяльності, процедури бухгалтерського обліку повинні фіксуватися систематично у розрізі кожного контрагента та надавати для зовнішніх і внутрішніх користувачів необхідну інформацію. Саме тому бухгалтерський облік всіх господарських операцій ведеться окремо за всіма джерелами надходжень (загальний та спеціальний фонди), у розрізі кодів програмної та економічної класифікації видатків бюджету, іншими операціями, передбаченими законодавством.

Слід пам'ятати, що дані бухгалтерського обліку – це інформація на основі якої складається фінансова та бюджетна звітність. Це також свідчить на користь того, що питанню організації бухгалтерського обліку має відводитися визначне місце в діяльності бюджетних установ.

Метою автоматизації облікового процесу є підвищення якості роботи бухгалтерської служби, спрощення рутинної роботи бухгалтера. Результатом автоматизації облікового процесу є мінімізація або усунення вірогідності виникнення помилок при перенесенні показників з одного облікового регістру до іншого, а також при складанні різних довідок і звітів, оскільки при автоматизованому обліку ведеться, як правило, один обліковий регістр, а всі інші формуються автоматично. Усунення ризиків виникнення помилок в обліку захистить установу від накладання контролюючими органами штрафів, пені, що позитивно відобразиться на репутації бухгалтерської служби чи головного бухгалтера установи зокрема. Крім цього, з'являється можливість швидкого вибору будь-яких даних відповідно до потреб керівництва, що значно підвищує ефективність процесу управління в бюджетній установі.

Практичні аспекти дослідження організації обліку розрахунків у бюджетній установі здійснено на прикладі Головного управління Державної казначейської служби України в Івано-Франківській області.

У Головному управлінні Казначейства функції бухгалтерської служби виконує відділ фінансової роботи, який забезпечує ведення бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності; контроль за наявністю і рухом майна, використанням фінансових і матеріальних ресурсів; дотримання порядку проведення розрахунків за товари, роботи та послуги, достовірності та повноти даних підтвердних документів, які формуються та подаються в процесі казначейського обслуговування; складає на підставі даних бухгалтерського обліку фінансову, бюджетну та статистичну звітність тощо.

У своїй діяльності відділ керується чинним законодавством України, Положенням про Головне управління Державної казначейської служби України в Івано-Франківській області, наказами Державної казначейської служби України та Головного управління Казначейства та іншими чинними нормативно-правовими актами.

Аналіз стану розрахунків у Головному управлінні Казначейства виконано за показниками фінансової та бюджетної звітності за 2018 – 2020 роки. За результатами проведеного аналізу даних форми № 1-дс «Баланс», звіту про заборгованість за бюджетними коштами (форма № 7д) та Довідки про дебіторську та кредиторську заборгованість за операціями, які не відображаються у формі № 7д, № 7м зроблено висновок, що збільшення сум поточних зобов'язань Головного управління Казначейства за розрахунками з оплати праці та за платежами до бюджету на кінець року спричинено виключно зовнішніми факторами, не пов'язаними з виконанням кошторису установи. А саме, Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності вчасно не відшкодовано лікарняні для виплати працівникам установи при наявності всіх підтвердних документів. Наведений аналіз наочно відображає пряму залежність результатів діяльності бюджетних установ від зовнішніх джерел.

Аналіз даних звіту про заборгованість за бюджетними коштами (форма № 7д) за 2018 – 2020 роки встановив, що кредиторської заборгованості, пов'язаної з виконанням кошторису, на кінець кожного року установа не мала,

що свідчить про повне завершення всіх розрахунків в межах бюджетного періоду.

Аналіз затвердженого установі кошторису та відсоток його освоєння в розрізі статей видатків протягом 2018 – 2020 років свідчить про домінуючу частку в загальній сумі поточних видатків. На видатки капітального характеру, при їх незначній частці у загальній структурі витрат, у 2019 році було витрачено менше коштів ніж у 2018 році, а у 2020 році кошти з державного бюджету взагалі не виділялися. Низький рівень або відсутність в установі фінансування капітальних видатків негативно впливають на стан її основних засобів. Висока частка бюджетних асигнувань, спрямованих на здійснення поточних видатків, левову долю яких становить виплата заробітної плати працівникам, характеризує покращення соціального захисту працівників, але не ніяким чином не впливає на активи установи.

Проведене дослідження дало змогу зробити загальний висновок – відсутність на кінець кожного року в установі кредиторської заборгованості не є абсолютним показником фінансової стабільності та якісного, достатнього забезпечення установи фінансовими ресурсами.

Важливо: контроль за обсягами кредиторської заборгованості повинен відбуватися на всіх стадіях виконання зобов'язань – від прийняття до підтвердження виконання. Для цього необхідно розрахувати питому вагу кожного виду кредиторської заборгованості в її загальній сумі та здійснити їх порівняння, визначити відхилення в структурі заборгованості, встановити причини збільшення її окремих складових, проаналізувати строки утворення та обов'язково розробити заходи для першочергового погашення тих складових заборгованості, які можуть негативно вплинути на діяльність установи загалом.

На мою думку, дуже важливим для бюджетної установи є систематичне здійснення аналізу власне строків утворення заборгованості з метою недопущення негативних наслідків утворення простроченої кредиторської заборгованості.

Здійснення внутрішнього фінансового контролю в установі за станом кредиторської заборгованості передбачає перевірку її юридичного оформлення та обґрунтування; моніторинг та аналіз структури, розмірів, термінів утворення; систематичне проведення інвентаризації розрахунків та за її результатами проведення процедури списання простроченої кредиторської заборгованості термін позовної давності якої минув.

Функції зовнішнього контролю за станом розрахунків в установі загалом покладено на підрозділи Державної аудиторської служби України. Органи Казначейства України здійснюють контроль за наявністю простроченої кредиторської заборгованості із заробітної плати, стипендій, а також за спожиті комунальні послуги та енергоносії. При наявності такої заборгованості застосовують заходи впливу за порушення бюджетного законодавства у вигляді зупинення операцій на рахунках за незахищеними статтями видатків до повного її погашення.

В роботі узагальнено інформацією, зібрану під час проходження виробничої практики у Головному управлінні Казначейства в Івано-Франківській області, щодо застосування його територіальними органами протягом 2018 – 2020 років заходів впливу до розпорядників/одержувачів бюджетних коштів за допущені ними порушення при взятті бюджетних та виконанні фінансових зобов'язань за платежами.

Обсяги виявлених та попереджених органами Казначейства порушень розпорядниками/одержувачами бюджетних коштів законодавства при взятті/оплаті зобов'язань свідчать про низький рівень фінансової дисципліни, недостатній рівень внутрішнього фінансового контролю учасників розрахунків та дієвість контролю з боку органів Казначейства.

Підсумовуючи зазначене, пошук методів удосконалення організації розрахунків, підвищення відповідальності їх учасників за своєчасне здійснення платежів за взятими зобов'язаннями, набувають важливого значення з метою забезпечення ефективного використання бюджетних коштів.

Таким чином, кредиторська заборгованість виступає важливим об'єктом контролю та управління в системі бухгалтерського та управлінського обліку. Постійний контроль за станом кредиторської заборгованості при виконанні взятих зобов'язань, недопущення утворення простроченої сприятимуть створенню репутації надійного та відповідального клієнта серед госпрозрахункових організацій. Правильно розроблена стратегія контролю та управління кредиторською заборгованістю, за допомогою правильно організованої системи обліку та аналізу, сприятимуть зміцненню власного фінансового добробуту та попередженню негативних наслідків її наявності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власова Н.О., Носач Л.Л. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємств оптової торгівлі : монографія. Харків: ХДУХТ, 2011. 229 с.
2. Корецкий С.И. Краткое руководство по бухгалтерии / С.И. Корецкий. – М. – 1925. – 82 с.
3. Спіцина Н.В., Момот Т.В., Акімова Н.С. Обліково-аналітичне забезпечення системи управління розрахунками за товарними операціями : монографія / за ред. Н.В. Спіцина. Харків: ФОП Іванченко І.С., 2019. 281 с.
4. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Київ: Ніка-Центр Ельга, 2008. С. 724.
5. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз: навч. посіб. / Житомир: ПП Рута, 2003. 680 с.
6. Дублей В.В., Гуменюк М.М. Необхідність управління дебіторською та кредиторською заборгованостями в сучасних умовах. *Журнал науковий огляд*. 2016. № 11 (32). С. 1–9.
7. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підручник / ред. О.С. Іванілов. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 728 с.
8. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: підручник / ред. Н.М. Ткаченко. 6-те вид., переробл. і допов. Київ: Алерта, 2013. 982 с.
9. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник / ред. Ю. С. Цал-Цалко. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 566 с.
10. Цивільний кодекс України: Закон України від 23.03.2017 р. № 1984-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. Ст. 509
11. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. Ст. 365

12. Про затвердження Порядку реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів в органах Державної казначейської служби України: Наказ Міністерства фінансів України від 02. 03. 2012 р. № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0419-12#Text>
13. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 “Подання фінансової звітності”: Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2009 р. № 1541. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11#Text>
14. Дописувачі Вікіпедії, “Класифікація” Українська Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Класифікація> (переглянуто 15 жовтня, 2020).
15. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 128 “Зобов'язання”: Наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2010 р. № 1629. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0093-11#Text>
16. Про затвердження Порядку складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування: Наказ Міністерства фінансів України від 24.01.2012 р. № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12#Text>
17. Про затвердження Порядку бухгалтерського обліку окремих активів та зобов'язань бюджетних установ та внесення змін до деяких нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку бюджетних установ: Наказ Міністерства фінансів України від 02.04.2014 р. № 372. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0426-14#Text>
18. Бюджетний кодекс України: Закон України від 22.11.2018 р. № 2621-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. Ст. 51
19. Гудзь Н.В., Денчук П.Н., Романів Р.В. Бухгалтерський облік: навч. посіб. / Київ: Центр учбової літератури, 2016. 37 с.

20. Кесарчук Г.С., Мошак І.В. Поточні зобов'язання: економічна суть, класифікація та їх оцінка. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Ужгород, 2016. Вип. 1 (47). Т.2. – С. 401-405.
21. Сафарова А. Т. Проблеми оцінки поточних зобов'язань у бухгалтерському обліку URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/2957/4/90.pdf>
22. Фірсова Л.А. “Організація обліку довгострокових зобов'язань в системі прийняття управлінських рішень” URL: <https://int-konf.org/ru/2013/prostir-i-chas-suchasnoji-nauki-22-24-04-2013-r/227-firsova-l-a-k-e-n-yakovishina-n-a-organizatsiya-obliku-dovgostrokovikh-zobov-yazan-v-sistemi-prijnyattya-upravlinskikh-rishen>
23. Кондратюк І.О., Стадніченко О.В. Облік розрахунків бюджетних установ з дебіторами та кредиторами. *Електронне наукове фахове видання “Ефективна економіка”*. 2013. №10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2399>.
24. Кравченко О.В. “Зобов'язання бюджетних установ: теоретичні та облікові аспекти” URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/290.pdf
25. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2013 № 1203. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-14#Text>
26. Ткаченко Н.М. Автоматизація бухгалтерського та податкового обліку URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9783/1/2.pdf>
27. Павелчак Данилюк О. Обґрунтування програмного забезпечення для автоматизації бухгалтерського обліку на підприємствах. *Вісник ТНТУ*. Тернопіль, 2014. № 1. С. 209 – 218.
28. Кемарська Л.Г. Особливості аналізу фінансової звітності суб'єктів державного сектору URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/127.pdf
29. Господарський кодекс: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV *Відомості Верховної Ради України*. 2003. Ст. 343
30. Про затвердження Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.01. 2011 р. № 59. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-2011-%D0%BF#Text>

31. Сушко Н.І., Гізатуліна Л.В., Куценко О.П. Бухгалтерський облік та внутрішній аудит у державному секторі: монографія / за ред. Н.І. Сушко. Київ: Аграрна наука, 2009. 336 с.
32. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>
33. Єрмоленко М.О. Облік кредиторської заборгованості. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/bb/2013/november/issue-42/article-75976.html>
34. Васильєва В.Г., Бабенко Л.В., Тумановська О.В. Сучасний стан та напрями вдосконалення організації обліку розрахунків з оплати праці в бюджетній установі. *Економічний простір*. Дніпро. 2019. № 146. С. 105-110.
35. Кубай А.Ю. Облік і контроль кредиторської заборгованості бюджетної установи. *Економіка ХХІ століття: національний та глобальний виміри* : XII Міжвуз. наук.-практ. студ. конф. : тези доп. / ОДАУ. Одеса : Вид-во ОДАУ, 2021. С. 49